

Duurzaamheid van kapitaalvormen van een sportopleiding

Een onderzoek naar de duurzaamheid van kapitaalvormen binnen de LSR opleiding

Ruben Kruithof

26 juni 2015

Duurzaamheid van kapitaalvormen van een sportopleiding

Een onderzoek naar de duurzaamheid van kapitaalvormen binnen de LSR opleiding

Opleiding: *Universiteit Utrecht
Utrechtse School voor Bestuur- & Organisationswetenschap
Master Sportbeleid & Sportmanagement*

Opdracht: *Afstudeeronderzoek*

Begeleider: *A. Knoppers*
Tweede lezer: *N. van Amsterdam*

Auteur: *Ruben Kruithof*
Student nummer: *4043936*

Begeleider
Stichting NSA: *Peter van Diermen*

Datum: *26 juni 2015*
Plaats: *Utrecht*

Voorwoord

Voor u ligt mijn scriptie over duurzaamheid van kapitaalvormen die verworven zijn door het volgen van een sportopleiding. De "Leider Sportieve Recreatie (LSR) opleiding" is het onderzoeksobject. Stichting Nederlandse Sport Alliantie (NSA) is de eigenaar van de LSR opleiding en organiseert en faciliteert de opleiding. Het is tevens mijn stageplaats. Door mijn werkzaamheden voor de NSA is mijn interesse voor de langere termijn effecten van deze opleiding ontstaan.

In 2013 heeft Joost Kuppens onderzoek verricht naar de opbrengsten op korte termijn van de LSR opleiding voor cursisten. Dit onderzoek is gericht op de effecten op langere termijn en is een vervolg op het onderzoek van Kuppens. Het doel was om dezelfde personen te interviewen maar dit bleek echter niet haalbaar, waarna gekozen werd om geslaagde cursisten uit andere cursusplaatsen te benaderen. De basis van mijn bevindingen is afkomstig uit de interviews die ik door het hele land heb gehouden met geslaagde LSR niveau 2 cursisten.

Het afnemen van interviews was voor mij niet nieuw, maar de omgeving en doelgroep waren dat wel. De interviews heb ik afgenomen met vooral 'laagopgeleiden jongeren' binnen een voor hun vertrouwde omgeving, wat vaak een buurthuis of jongerenhuis betekende. Tijdens het afnemen van de interviews probeerde ik me aan te passen aan de normen en waarden die gelden binnen deze omgeving en aan de persoon die ik interviewde. Aangezien het sportleiders betrof heb ik mijn kleding aangepast en heb ik de interviews afgenomen in trainingskleding.

Met deze scriptie sluit ik mijn masteropleiding Sportbeleid en Sportmanagement aan de Utrechtse School voor Bestuurs- en organisatiewetenschap af. Logischerwijs hebben het masterprogramma en mijn vooropleiding Sport, Management en Ondernemen mij gevormd, wat ongetwijfeld terugkomt in deze scriptie. In eerste instantie wilde ik de opbrengsten van de LSR opleiding binnen penitentiaire inrichtingen onderzoeken, maar door de bureaucratie bleek dit niet mogelijk. De eerste fase van het onderzoeksproces was gericht op het zoeken naar de juiste aanknopingspunten, die ik voornamelijk vond in het sociale kapitaal. Naarmate het proces vorderde en ik verdieping vond in het onderwerp kwam werd mijn interesse groter. Uiteindelijk ben ik trots op het onderzoek dat ik heb verricht en op de scriptie die hier voor u ligt.

Tijdens het proces heb ik uitgebreide feedback gehad van mijn scriptiebegeleidster Annelies Knoppers, waarvoor mijn dank groot is. Daarnaast wil ik medestudent Ruud Peters bedanken voor de kritische feedback in de vorm van talloze keren telefonisch contact, co-referaten en overige feedback richting mijn scriptie. Ook wil ik Peter van Diermen, Arjan Lambour, Hans Delfgou en Bep Timmer van de NSA bedanken voor mijn twee geweldige stagejaren, waarin ik enerzijds veel heb geleerd en anderzijds heel veel plezier heb gehad.

Ik wens iedereen heel veel leesplezier toe.

Ruben Kruihof

Juni 2015

Samenvatting

In de samenleving is werkloosheid nog altijd een probleem. Mensen die werkloos zijn of raken hebben moeite om een baan te vinden, wat te maken kan hebben met hun kapitaalvormen. Voor deze groep mensen en voor potentiële werkgevers, is het van belang om te weten of verworven kapitaalvormen behouden blijven. Binnen dit onderzoek is de duurzaamheid van de tijdens een opleiding verworven kapitaalvormen in beeld gebracht. Door de interpretatieve benadering richtte dit onderzoek zich op de 'waarheid' van de dertien respondenten, welke allemaal al minimaal één jaar beschikten over hun LSR niveau 2 diploma. Om deze waarheid te achterhalen zijn semigestructureerde interviews afgenomen met behulp van een topiclijst, waarbij een aantal fictieve vragen zijn beschreven. De data analyse heeft geresulteerd in meer duidelijkheid met betrekking tot duurzaamheid van kapitaalvormen.

De duurzaamheid van kapitaalvormen was voornamelijk afhankelijk van de individuele context van de respondenten. Voor respondenten die veel hebben geïnvesteerd in hun kapitaal waren de kapitaalvormen duurzamer dan voor respondenten die dit niet deden. Hierdoor lijkt iedere vorm van kapitaal duurzaam te kunnen zijn, toch waren er verschillen in duurzaamheid binnen dit onderzoek. Het sociale, fysieke en economische kapitaal bleek niet duurzaam te zijn voor de respondenten. Ze investeerden weinig in contacten met medecursisten, waardoor de contacten op langere termijn waren verwaterd en dus hun sociaal kapitaal verminderde. Het economisch kapitaal bleek niet duurzaam te zijn voor de respondenten doordat zij geen baan vonden, waardoor zij geen verbetering in hun financiële positie konden bewerkstellen. Het opbouwen van een eerste bouwsteen zorgde wel voor een indirecte verbetering van het economisch kapitaal. Door deze bouwsteen kunnen zij zich verder ontwikkelen waardoor een betere financiële positie in te toekomst misschien mogelijk wordt. Doordat respondenten minder zijn gaan sporten is hun fysiek kapitaal afgenomen. Vooral voor het fysieke kapitaal lijkt het uitblijven van een investering te zorgen voor het achteruitgang van dit opgebouwde kapitaal. De ontwikkeling en duurzaamheid van het economisch en sociaal kapitaal was afhankelijk van meerdere omstandigheden, waardoor het gebrek aan duurzaamheid wellicht buiten de respondenten lag. Toch had het uitblijven van een investering, in de vorm van contact met medecursisten en het actief solliciteren, een belangrijke invloed op het niet behouden van dit kapitaal.

Het cultureel, menselijk, linguïstisch en symbolisch kapitaal zijn voor de respondenten wel duurzaam. Dit was toe te schrijven aan een bewuste of onbewuste investering in de kapitaalvormen. Omdat de respondenten actief na dachten over regels en het handelen naar afspraken werd het cultureel kapitaal opgenomen in hun habitus, waardoor deze vorm van kapitaal zeer duurzaam was. Het opdoen van praktijkervaring tijdens de opleiding hielp hen in hun ontwikkeling en versterkte dus hun menselijk kapitaal. Bij het opdoen van deze praktijkervaring leerden zij om verschillende doelgroepen op een gepaste manier te benaderen. Dit vroeg om een grotere woordenschat, wat een ontwikkeling van het linguïstisch kapitaal betekende. Daarnaast gaven respondenten aan dat de bruikbaarheid en meerwaarde van het diploma groeiden naarmate ze meer activiteiten gingen begeleiden, dit laat een groei van het symbolische kapitaal zien.

Uiteindelijk speelde de context een belangrijke factor voor de duurzaamheid van kapitaal bij de respondenten. De daadwerkelijke duurzaamheid van kapitaalvormen hing af van de persoonlijke

inzet, motivatie, gedrevenheid en de aanwezigheid van een coach. Voor werklozen betekent dit dat het volgen van een opleiding en het verwerven van kapitaalvormen kan bijdragen aan het verkrijgen van een baan. Het is belangrijk om actief te investeren in het behouden van kapitaalvormen, waardoor de kans op werk toe kan nemen en werkloosheid misschien kan afnemen. Met behulp van de wetenschappelijke literatuur, heb ik deze bevindingen en de implicaties daarvan bediscussieerd.

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	8
2.	Theoretisch kader	10
2.1.	Wat is sociaal kapitaal?	10
2.1.1.	Bourdieu.....	10
2.1.2.	Putnam.....	12
2.1.3.	Coleman.....	13
2.1.4.	Bonding, bridging en linking sociaal kapitaal.....	14
2.1.5.	Andere kapitaalvormen	15
2.2.	Opbrengsten van sociaal kapitaal	17
2.2.1.	Opbrengsten gericht op opleiding.....	17
2.2.2.	Opbrengsten gericht op werk.....	19
2.3.	Duurzaamheid van sociaal kapitaal.....	20
2.4.	Wetenschappelijke relevantie	21
3.	Vraag en doelstelling	22
3.1.	Casusbeschrijving	22
3.2.	Organisationele relevantie.....	23
3.3.	Deelvragen	23
4.	Methodologische verantwoording	24
4.1.	Onderzoeksperspectief.....	24
4.2.	Methode van dataverzameling.....	24
4.2.1.	Literatuurstudie	24
4.2.2.	Verdieping in de LSR.....	25
4.2.3.	Semigestructureerde interviews	25
4.3.	Respondenten.....	25
4.4.	Analyse methode	25
4.5.	Betrouwbaarheid en validiteit	26
5.	Resultaten	27
5.1.	Duurzaamheid van kapitaalvormen.....	27
5.1.1.	Economisch kapitaal	27
5.1.2.	Menselijk kapitaal.....	29
5.1.3.	Cultureel kapitaal.....	30
5.1.4.	Symbolisch kapitaal	31
5.1.5.	Linguïstisch kapitaal.....	31
5.1.6.	Fysiek kapitaal.....	32
5.1.7.	Sociaal kapitaal	33
5.2.	Sociale relaties.....	35
5.2.1.	Opbrengsten van sociaal kapitaal	35
5.2.2.	Investering in sociaal kapitaal	37
6.	Conclusie en discussie.....	40

7.	Reflectie	46
7.1.	Kritische kanttekening.....	46
7.2.	Vervolgonderzoek	47
8.	Literatuurlijst.....	48
9.	Bijlage – Topiclijst.....	52

1. Inleiding

Jongeren met een laag opleidingsniveau hebben de meeste kans om werkloos te raken. Mensen maken meer kans op werk als zij over meer kapitaalvormen beschikken, het verwerven van kapitaal kan een bijdrage leveren aan de kans om een baan te verkrijgen of een baan te behouden (Edzes, Broersma & Van Dijk, 2010).

Personen die werkloos zijn hebben meestal een minder groot sociaal netwerk en zullen minder snel participeren in groepsgebeuren. Terwijl juist binnen groepen banden ontstaan die kunnen bijdragen aan het vinden van een baan (Granovetter, 1975). Eén van de redenen voor het ontwijken van groepsverbanden zou schaamte betreffende de financiële situatie zijn (van Echtelt, 2010). Het gevolg is dat zij minder 'hulpbronnen' tot hun beschikking hebben, waardoor het moeilijker is om een hogere sociale status te verwerven (Guiaux, 2011). Deze hulpbronnen kunnen gezien worden als vormen van kapitaal, waarbij ook sociale klasse invloed heeft op het verkrijgen van deze kapitaalvormen. Hierbij zijn de hulpbronnen of kapitaalvormen die kinderen in hun jeugd aangereikt krijgen belangrijk voor het verwerven van hulpbronnen op latere leeftijd. Guiaux (2011) verwoordt dit mooi door te zeggen: *"De hulpbronnen die kinderen gedurende hun leven opbouwen, hangen af van de hulpbronnen waarmee zij starten, de hulpbronnen die ouders en anderen aan hen overdragen, en van persoonlijke kenmerken"*.

Wanneer mensen via een opleiding kapitaalvormen ontwikkelen wordt de kans op een baan groter. Hoe lang duurt deze grotere kans? Wanneer kapitaalvormen levenslang meegaan is de investering in een opleiding evident. Als kapitaalvormen een bepaalde 'houdbaarheidsdatum' hebben is het volgen van een opleiding minder vanzelfsprekend. Dit spanningsveld, tussen het wel of niet duurzaam zijn van kapitaalvormen, zorgt ervoor dat niet bekend is of een opleiding op de langere termijn effectief is tegen werkloosheid. Dit inzicht kunnen werklozen of degenen die betrokken zijn bij werkloosheid gebruiken om 'iets' aan deze werkloosheid te doen, of dat het volgen van een opleiding is moet uit dit onderzoek blijken.

Dit onderzoek richt zich op de duurzaamheid van kapitaalvormen onder sportleiders, waarbij speciale aandacht is voor het sociale kapitaal. In dit onderzoek worden het economische kapitaal, menselijke kapitaal, sociale kapitaal, linguïstisch kapitaal, culturele kapitaal, fysieke kapitaal en het symbolische kapitaal besproken. Deze vormen van kapitaal worden in de literatuurstudie verder toegelicht. Indien kapitaalvormen duurzaam zijn zou het verwerven van kapitaal voor werklozen en laag opgeleiden voor de langere termijn een oplossing kunnen zijn. De onderzoeksvraag binnen dit onderzoek is *'Hoe duurzaam zijn kapitaalvormen die verworven zijn vanuit een opleiding'*. Met andere woorden, blijven kapitaalvormen die verworven worden door het volgen van een opleiding behouden voor de deelnemers.

De aanleiding van dit onderzoek is enerzijds de onbekendheid over duurzaamheid van kapitaalvormen die verkregen zijn vanuit een opleiding en anderzijds de vraag vanuit de NSA om verder onderzoek naar de LSR opleiding te doen. Namens de NSA is door Kuppens (2013) onderzocht welke kapitaalvormen cursisten van een LSR niveau 2 opleiding kunnen verwerven. Wat geslaagde cursisten na het behalen van de LSR opleiding met het diploma doen is voor de NSA niet bekend, waardoor ik ben gevraagd een effectmeting uit te voeren onder geslaagde cursisten.

Uiteindelijk is gekozen voor een kwalitatieve onderzoeksopzet, waarin ruimte is voor het proces na afloop van de opleiding. Door middel van dit onderzoek wil ik de NSA inzichten bieden in het effect wat de LSR opleiding heeft gehad voor geslaagde cursisten en tevens een wetenschappelijke bijdrage leveren door het onderzoeken van de duurzaamheid van kapitaaltvormen.

Na het theoretisch kader (2) waarin wordt ingegaan op de verschillende kapitaaltvormen, sociaal kapitaal en op de duurzaamheid hiervan, volgt de vraagstelling, doelstelling en casusbeschrijving (3) van dit onderzoek. Vervolgens wordt de methodische onderbouwing (4) besproken. Hierin wordt uiteengezet op welke manier het onderzoek is uitgevoerd, met daarbinnen het onderzoeksperspectief, dataverzameling, respondenten en analyse. Hierna worden de bevindingen gepresenteerd (5) welke zijn achterhaald aan de hand van de afgenomen interviews. Hierbij worden duurzaamheid van kapitaaltvormen en sociale relaties expliciet besproken. Na het bespreken van deze bevindingen worden de conclusie en discussie (6) besproken met betrekking op de deelvragen. Uiteindelijk sluit dit document zich met een reflectie (7) op het onderzoek, waarin een kritische kanttekening wordt geplaatst richting het onderzoek en aanbevelingen voor vervolgonderzoek.

2. Theoretisch kader

2.1. Wat is sociaal kapitaal?

Om te achterhalen wat de invloed van sociaal kapitaal is, op bijvoorbeeld het vinden en krijgen van een baan, is het noodzakelijk om de diverse ideeën en concepten over sociaal kapitaal te bestuderen. De betekenis die aan sociaal kapitaal wordt gegeven is wisselend, waardoor er geen eenduidig antwoord is op de bovenstaande vraag. Hieronder worden verschillende theorieën over sociaal kapitaal uitgelegd en vergeleken.

Völker (2004) stelt dat er twee perspectieven zijn met betrekking tot sociaal kapitaal, het microperspectief en het macroperspectief. In het microperspectief is sociaal kapitaal een, vaak instrumentele, hulpbron voor individuen. Het macroperspectief gaat over de aanwezigheid van sociaal kapitaal in de samenleving waardoor het bijdraagt aan economische prestatie en het functioneren van instituten van deze samenleving. Het microperspectief sluit aan bij het gedachtengoed van Bourdieu (1986), waarin sociaal kapitaal een hulpbron is om andere vormen van kapitaal te verwerven. Het macroperspectief sluit aan bij de theorieën van Putnam (2000) en heeft betrekking op het sociale kapitaal van organisaties in de samenleving. Zowel de theorie van Bourdieu (1986) als Putnam (2000) worden in het vervolg uitgelegd. In dit onderzoek wordt voornamelijk gebruikt gemaakt van het microperspectief, wat aansluit bij de theorie van Bourdieu (1984 en 1986), omdat dit ingaat op de opbrengst van sociaal kapitaal voor het individu. De aanname is dat opbrengsten vanuit sociaal kapitaal een positieve invloed hebben op de loopbaan van individuen. Dit onderzoek richt zich op deze opbrengsten voor het individu, wat aansluit bij de theorie van Bourdieu (1984 en 1986). In dit onderzoek was echter ruimte voor het macroperspectief en resultaten die hierbij aansluiten, maar de focus lag op het microperspectief.

2.1.1. Bourdieu

Het concept over kapitaal dat Pierre Bourdieu (1986) gebruikt is gebaseerd op zijn opvattingen over verschil in sociale klasse tussen mensen. Kapitaal zorgt er in zijn ogen voor dat niet iedereen 'alles' kan zijn, maar dat iemand kapitaal moet opbouwen voordat iemand 'iets' is. Iemand is pas sportleider als diegene voldoende kennis, vaardigheden en ervaring bezit over het geven van sportactiviteiten. In dit geval zijn kennis, vaardigheden en ervaring belangrijk voor het verkrijgen van een baan. Kapitaalvormen beïnvloeden het gedrag van personen, wat Bourdieu (1984) habitus noemt. De habitus gaat over een onbewuste individuele manier van denken, doen en waarnemen. Persoonlijke manieren, denkpatronen die vanzelfsprekend lijken, waarnemingen en handelingen zijn onderdeel van de habitus van een persoon. De habitus van personen wordt zichtbaar in de handelingen van individuen; het gaat om de manier waarop personen geneigd zijn om situaties waar te nemen, te waarderen of betekenis te geven en daarbinnen te handelen (Jacobs, 1993). Wanneer personen onbewust bekwaam zijn valt deze bekwaamheid binnen hun habitus en handelen personen zonder hier bewust over na te denken.

De ontwikkeling van kapitaalvormen kan invloed hebben op de sociale wereld van een individu. Personen met veel kapitaal bevinden zich vaker in een hogere klasse en hebben meer kans om hun kapitaal te ontwikkelen, waardoor zij vaker als succesvol worden gekenmerkt. Personen met minder kapitaal vallen in een lagere klasse, maar kunnen door kapitaal op te bouwen een betere

positie op de arbeidsmarkt verwerven. De duurzaamheid van dit kapitaal wordt door Bourdieu (1986) niet besproken en blijft daarom onduidelijk. Blijft het verworven kapitaal altijd behouden voor personen of neemt dit na verloop van tijd weer af? Bourdieu (1986) besteedt hier geen aandacht aan, terwijl deze duurzaamheid van kapitaal voor individuen een belangrijke rol speelt. Personen met minder kapitaal zijn, door het bezitten van minder hulpbronnen, vaker werkloos (Guiaux, 2011). Wanneer kapitaalvormen niet duurzaam zijn moeten personen altijd blijven investeren in hun kapitaal om achteruitgang te voorkomen. Indien kapitaalvormen wel duurzaam blijken te zijn dan zullen zij mogelijk behouden blijven voor een persoon, waardoor de waarde van het verwerven van kapitaal groter wordt.

Bourdieu (1984, 1986) onderscheidt drie soorten van kapitaal, waarvan de duurzaamheid niet bekend is, te weten; economisch kapitaal, cultureel en sociaal kapitaal. Daarnaast benoemt Bourdieu (1984, 1986) symbolisch kapitaal, wat terugkomt binnen deze drie vormen van kapitaal. Hieronder worden de vormen van kapitaal die Bourdieu (1986) benoemt verder beschreven.

Economisch kapitaal wordt door Bourdieu (1986) beschreven als alle individuele bezittingen, geld en middelen en de economische positie waarin personen zich bevinden. De materialen van een sportleider, als ballen en pionnen, zijn als hij dit in eigen bezit heeft een voorbeeld van het economisch kapitaal van de sportleider. Werkloosheid heeft een sterke invloed op de economische positie van een persoon aangezien werkloosheid vaak een inkomensdaling tot gevolg heeft (Nibut, 2010). Binnen het economisch kapitaal is het verschil tussen werkzaam en werkloos uiteraard van groot belang en de duurzaamheid lijkt hier afhankelijk van te zijn, dit wordt door Bourdieu (1986) niet benoemd.

Cultureel kapitaal is in het werk van Bourdieu (1986) de levensstijl die mensen bezitten, culturele goederen en geïnstitutionaliseerde processen. Deze levensstijl komt voort uit wat Bourdieu (1986) habitus noemt, wat neer komt op de gebruiken en gewoontes die voortvloeien uit de opvoeding en opleiding van mensen. Het cultureel kapitaal van de sportleider komt terug in de normen en waarden die hij of zij hanteert binnen zijn functie, bijvoorbeeld het zelf op tijd aanwezig zijn. De manier waarop de sportleider omgaat met mensen die te laat zijn is een voorbeeld van het culturele kapitaal van de sportleider. Binnen het culturele kapitaal benoemt Bourdieu (1986) de normen en waarden betreffende taalgebruik, wat als linguïstisch kapitaal gezien kan worden. De Jong en Leseman (2001) geven aan dat kennis over taalgebruik en de manier waarop taalgebruik een rol speelt binnen instituties van belang kan zijn voor een individu. Het bezitten van linguïstisch kapitaal geeft personen een voorsprong bij het verkrijgen van andere vormen van kapitaal en het verkrijgen van een baan. Het linguïstisch kapitaal lijkt afhankelijk van omstandigheden en de duurzaamheid kan hierdoor worden beïnvloed. De Jong en Leseman (2001) benoemen deze duurzaamheid niet, waardoor hierover geen duidelijkheid bestaat.

Het symbolisch kapitaal gaat over de erkenning van de andere vormen van kapitaal, waardoor deze vormen van kapitaal betekenis krijgen. Het bezitten van een diploma krijgt betekenis door het symbolisch kapitaal. Het 'papiertje' vertegenwoordigt wellicht een economische waarde van €1, terwijl het diploma voor een persoon een veel grotere waarde heeft. Het geeft aan dat iemand over bepaalde competenties en vaardigheden beschikt en dat deze persoon 'iets' kan. Deze waarde wordt toegekend door het symbolisch kapitaal. Het hebben van een baan geeft een persoon een

bepaalde status. Deze status wordt ook opgebouwd door de heersende waarde van het symbolische kapitaal in de samenleving. Of deze status en het symbolische kapitaal gelijk blijft bij een verdere ontwikkeling van een persoon is niet bekend. Hierdoor is het niet duidelijk in welke richting de waarde die een opleiding krijgt zich ontwikkelt, zowel een stijging, daling als het stabiel blijven van de symbolische waarde van kapitaalvormen behoren tot de mogelijkheden.

Sociaal kapitaal wordt door Bourdieu (1986, P. 249) omschreven als "*Social capital is the aggregate of the actual or potential resources which are linked to possession of a durable network of more or less institutionalized relationships of mutual acquaintance and recognition*".

Bourdieu (1986) ziet sociaal kapitaal als de werkelijke en potentiële bronnen die binnen een duurzaam sociaal netwerk te vinden zijn. Binnen relaties zitten bronnen verscholen en mensen kunnen gebruik maken van deze bronnen. Een werkloos persoon die via zijn netwerk aan een baan komt maakt gebruik van de bronnen binnen zijn netwerk, hierbij gaat het om een werkelijke bron. Wanneer een persoon in de toekomst vermoedt een betere baan te kunnen verkrijgen via zijn netwerk is dat een potentiële bron. Op het moment dat personen deze relaties binnen hun netwerk goed weten te benutten kunnen zij andere vormen van kapitaal verwerven vanuit hun sociale kapitaal. Iemand zonder deze relaties heeft minder van zulke bronnen ter beschikking waardoor andere van kapitaal moeilijker te verwerven zijn. De kwaliteit van het sociale kapitaal dat iemand bezit heeft, naast de eigen vormen van kapitaal, te maken met het kapitaal binnen zijn relaties (Bourdieu, 1986). Het sociale kapitaal dat iemand bezit is afhankelijk van de andere vormen van kapitaal die binnen zijn of haar netwerk aanwezig zijn. Hierbij lijkt de duurzaamheid en hechtheid van het sociale netwerk van belang te zijn om andere kapitaalvormen vanuit het netwerk te kunnen verwerven (Bourdieu, 1986).

Volgens Bourdieu (1986) is sociaal kapitaal het benutten van connecties binnen een sociaal netwerk waardoor een individu zichzelf verder kan ontwikkelen door andere vormen van kapitaal te bemachtigen. De focus ligt hierbij op het individu. Wanneer het individu zich ontwikkelt en meer vormen van kapitaal bemachtigt is het aannemelijk dat zijn kansen op de arbeidsmarkt stijgen. Een tegenovergestelde beweging, waarbij een individu achteruitgang ondervindt op het gebied van kapitaalvormen lijkt ook mogelijk. Hierover is echter weinig bekend, vooralsnog lijkt de wetenschappelijke literatuur gefocust op het verwerven van kapitaalvormen en minder op de duurzaamheid hiervan. Hierdoor is niet bekend hoe kapitaalvormen zich op langere termijn ontwikkelen.

2.1.2. Putnam

Waar Bourdieu de nadruk rond sociaal kapitaal voornamelijk op het individu legt, ziet Putnam (1993) sociaal kapitaal als een middel om tot gezamenlijke activiteiten te komen en gezamenlijke doelen te verwezenlijken. De definitie die Putnam (1993) hanteert met betrekking tot sociaal kapitaal is: '*Social capital refers to features of social organization, such as trust, norm and networks, that can improve the efficiency of society by facilitating coordinated action*'. In 1996 bracht Putnam een kleine nuance aan op deze definitie, Putnam (1996) ziet sociaal kapitaal dan als een kans voor de maatschappij om samen effectiever gedeelde doelen te bereiken. Putnam (2000) geeft aan dat sociaal kapitaal gaat over de verbinding tussen personen, met daarbij de sociale netwerken waarin ongeschreven normen over wederkerigheid en vertrouwen belangrijk zijn.

Putnam ziet een netwerk als een soort van gemeenschap waarbinnen mensen participeren om gezamenlijke doelen te bereiken. Terwijl Bourdieu (1986) een netwerk meer ziet als individuele bron om opbrengsten uit te halen.

Putnam (2000) ziet in sociaal kapitaal zowel een 'public good' als een 'private good'. Een investering in sociaal kapitaal kan ten goede komen van de samenleving (public good) en van het individu (private good). De focus ligt hierbij op het samen effectief gemeenschappelijke doelen bereiken. Bourdieu (1986) daarentegen legt de nadruk op de individuele opbrengst binnen het sociale kapitaal van een persoon (private good). Doordat dit onderzoek gericht is op de individuele duurzaamheid van kapitaalvormen van werkloze personen op de arbeidsmarkt, sluit de theorie van Bourdieu (1986) beter aan bij dit onderzoek. De focus ligt voornamelijk op het private good. In het onderzoek sta ik open voor uitkomsten die gerelateerd zijn aan het gedachtegoed van Putnam (2000) en zal ik het concept van Bourdieu (1986) zijn concept rondom sociaal kapitaal gebruiken.

2.1.3. Coleman

Een andere benadering van sociaal kapitaal komt van Coleman (1988), Coleman (1988) gebruikt sociaal kapitaal in combinatie met de 'rational action theory' en sociologische theorieën om de invloed van sociale structuren op het menselijk handelen te duiden. De rational action theory is een model voor het verklaren en begrijpen van sociaal economisch gedrag door mensen (Coleman & Fararo, 1992). Coleman (1988) geeft aan dat er twee stromingen van theorieën over sociale actie te onderscheiden zijn. De eerste stroming komt vanuit sociologisch perspectief en gaat in op sociale normen, regels en vertrouwen binnen groepen. Deze eerste stroming die Coleman beschrijft komt overeen met het macroperspectief (Völker, 2004) en lijkt enigszins op het concept van Putnam (2000). De tweede stroming komt meer uit het microperspectief (Völker, 2004) en focust zich op het behalen van individuele doelstellingen, wat meer aansluit bij de theorie van Bourdieu (1986).

Coleman (1988) beschrijft sociaal kapitaal op de volgende manier: "*Social capital is defined by its function. It is not a single entity, but a variety of different entities, having two characteristics in common: they all consist of some aspect of a social structure, and they facilitate certain actions of individuals who are within the structure*" (Coleman, 1988).

Sociaal kapitaal heeft volgens Coleman (1988) twee gemeenschappelijke componenten; (1) het bestaat uit een sociale structuur en (2) deze structuur faciliteert bepaalde acties van mensen binnen de structuur. Dit levert uitkomsten op voor het individu en het zorgt voor een overgang van micro naar macro niveau zonder dat het de specifieke kenmerken van de sociale structuur verandert (Coleman, 1988).

In zijn werk legt Coleman (1988) vooral de nadruk op de verplichtingen, de verwachtingen en het vertrouwen die binnen de sociale structuur aanwezig en verbonden zijn. De sociale structuur kan enkel bestaan door het vertrouwen in deze structuur. Personen binnen de structuur vertrouwen erop dat een investering in een ander of in de structuur wederkerig is. Binnen de sociale structuur zijn normen, sancties en informatie uitwisseling belangrijke processen.

Coleman (1988) ziet in sociaal kapitaal componenten van zowel Bourdieu (1986) als Putnam (2000) terug komen. Hierbij staat voorop dat sociaal kapitaal productief is en dat bepaalde uitkomsten behaald worden doordat personen sociaal kapitaal bezitten. De relatie met andere personen is hierbij doorslaggevend. Coleman legt, evenals Putnam (2000), veel nadruk op de sociale structuur, het onderlinge vertrouwen binnen de structuur en het gezamenlijk doelen bereiken. Daarnaast ziet hij sociaal kapitaal als 'hulpmiddel' om als individu beter van te worden, wat meer aansluit bij de benadering van Bourdieu (1986). Een overeenkomst tussen Coleman (1988), Bourdieu (1986) en Putnam (2000) aangaande sociaal kapitaal is dat het opleidingsniveau en de etniciteit hierin een belangrijke rol spelen. Personen met een hoger opleidingsniveau bezitten vaak meer sociaal kapitaal, ditzelfde gaat op voor bepaalde etnische groepen binnen de samenleving. Het huidige onderzoek kent personen met een verschillend opleidingsniveau en etnische achtergrond, waardoor verschillen in sociaal kapitaal wellicht geduid kunnen worden. Bourdieu (1986), Putnam (2000) en Coleman (1988) benaderen voornamelijk het verwerven en de opbrengsten van sociaal kapitaal. Wat zij onbesproken laten is de ontwikkeling op langere termijn van sociaal kapitaal. De aanname is dat sociaal kapitaal voor het individu of een groep positieve effecten heeft, maar het gaat voorbij aan de mogelijke veranderingen van het sociaal kapitaal op langere termijn. Er bestaat onduidelijkheid over de duurzaamheid van sociaal kapitaal, blijft dit behouden op langere termijn? Blijven de opbrengsten gelijk? Welke invloed heeft een investering in sociaal kapitaal op langere termijn? Op deze vragen gaan Bourdieu (1986), Putnam (2000) en Coleman (1988) niet in.

In tegenstelling tot Bourdieu (1986), Putnam (2000) en Coleman (1988) ga ik in dit onderzoek op zoek naar de duurzaamheid van kapitaelvormen, waarbij ik mij richt op het individu en duurzaamheid van kapitaelvormen voor het individu. Hierdoor heb ik gekozen voor een definitie van sociaal kapitaal die vooral aansluit bij Bourdieu (1986) en Coleman (1988). De omschrijving van sociaal kapitaal die gehanteerd wordt binnen dit onderzoek is: *Sociaal kapitaal is een individuele hulpbron waaruit personen opbrengsten kunnen genereren die hen de mogelijkheid geeft zich verder te ontwikkelen en/of de mogelijkheid geeft tot zelfverrijking*. Uitgangspunt hierbij is dat werkloze personen de mogelijkheid hebben om zichzelf te ontwikkelen en daarmee de kans op succes op de arbeidsmarkt vergroten.

2.1.4. Bonding, bridging en linking sociaal kapitaal

Sociaal kapitaal wordt vaak als ambigu begrip gezien. Szreter en Woolcock (2004) gaan uit van de verdeling bonding, bridging en linking. 'Bonding' sociaal kapitaal heeft betrekking op horizontale relaties tussen mensen die zichzelf als gelijken zien, hierbij ligt de nadruk op het vertrouwen en wederkerigheid binnen bestaande relaties. Dit versterkt de verbondenheid tussen personen of groepen (Stone, 2003), zoals sterke familiebanden waarbinnen de duurzaamheid van de relaties groot lijkt. Verweel (2012) beschrijft 'bonding' binnen de sport als het versterken van het 'clubgevoel'. Wanneer een sportleider veel aan 'bonding' sociaal kapitaal doet dan bouwt deze persoon sterke banden met zijn netwerk op.

'Bridging' sociaal kapitaal verwijst eveneens naar horizontale relaties, waarbij de nadruk niet zozeer ligt op de kwaliteit van de relaties maar op de kwantiteit. Het gaat om overlap tussen vele en diverse netwerken, waardoor personen toegang krijgen tot nieuwe bronnen en kansen uit andere netwerken (Stone, 2003). De relaties zijn minder hecht, zoals bij kennissen of collega's, waardoor duurzaamheid minder groot lijkt.

'Linking' sociaal kapitaal betreft een wederkerige vertrouwensrelatie met een machtsverschil. Het betreft een verticale relatie door een verschil in autoriteit (Stone, 2003). Deze vorm van sociaal kapitaal doorbreekt verschillende hiërarchische machtsposities in de maatschappij. Een voorbeeld hiervan is het een vertrouwensrelatie met een directeur, waardoor de kans op een baan of promotie binnen een bedrijf groter wordt.

2.1.5. Andere kapitaaltvormen

Naast de onbekendheid over de duurzaamheid van de eerder beschreven kapitaaltvormen (Bourdieu, 1986) zijn er nog andere vormen van kapitaal, namelijk menselijk en fysiek kapitaal. Deze worden in de volgende paragrafen omschreven.

Menselijk kapitaal wordt door Engbersen (2002) omschreven als '*datgene wat in de hoofden van mensen zit*'. Dit komt overeen met hoe Guiaux (2011) menselijk kapitaal ziet, namelijk als opleidingsniveau, kennis en ervaring van mensen. Door de maatschappelijke veranderingen kan de inhoud van een opleiding achter blijven en mogelijk minder relevant worden, waardoor het verworven menselijk kapitaal mogelijk afneemt. Hierover is vooralsnog weinig onderzoek gedaan. Dit onderzoek richt zich op het menselijk kapitaal en op de duurzaamheid van kennis en vaardigheden voor geslaagde sportleiders.

Deze specifieke kennis en vaardigheden voor sportleiders kunnen volgens de visie van Bourdieu (1986) geschaard worden onder cultureel kapitaal. In dit onderzoek wordt echter een onderscheid gemaakt tussen kennis en vaardigheden die gekoppeld zijn aan heersende normen en waarden in de samenleving en tussen kennis en vaardigheden die gekoppeld zijn aan de functies van de sportleider. Kennis en vaardigheden die ontwikkeld zijn en in relatie staan met heersende normen en waarden binnen de samenleving vallen in dit onderzoek onder het cultureel kapitaal. Voorbeelden hiervan zijn 'op tijd komen' en 'afbellen'. Kennis en vaardigheden gericht op de functie van de sportleider vallen onder het menselijke kapitaal. Een voorbeeld hiervan is 'het begeleiden van een activiteit'. Het menselijk en cultureel kapitaal worden afzonderlijk onderzocht op duurzaamheid. Tijdens de dataverzameling zijn beide vormen van kapitaal gescheiden.

Fysiek kapitaal wordt door Wacquant (1995) beschreven als de gezondheid en prestatie van het menselijk lichaam. Het fysieke kapitaal van een topsporter is vermoedelijk dan ook groter dan het fysieke kapitaal van een niet sportende buschauffeur. Schuring, Reijenga, Carlier en Burdorf (2011) hebben onderzocht dat werklozen vaak een negatievere gezondheidsbeleving hebben. Dit wordt veroorzaakt door gebrek aan sociale steun, gebrek aan begrip over de manier van leven, financiële problemen en opleidingsniveau. Uit onderzoek van Bartley, Sacker en Clarke (2004) blijkt dat werklozen ook daadwerkelijk een ongezondere levensstijl hebben dan personen die wel werken. Het fysieke kapitaal van iemand die werkt lijkt groter dan van iemand die langdurig werkloos is. Hierop zijn uiteraard uitzonderingen mogelijk, bijvoorbeeld een werkloze topsporter. Steenbeek en

Jettinghoff (2008) concluderen dat het voor werkloze jongeren belangrijk is om een goede gezondheid te creëren voor het vinden en verkrijgen van een baan. Onderzoek van Kuppens (2013) laat zien dat het volgen van een sportopleiding leidt tot een hogere motivatie voor lichaamsbeweging. Hieruit zou opgemaakt kunnen worden dat alle werkloze jongeren een kans zouden moeten krijgen tot het volgen van een sportopleiding. Is deze motivatie gericht op de kortere of langere termijn? Blijven zij langere tijd investeren in hun fysieke kapitaal? Binnen dit onderzoek wordt ingegaan op deze vragen door het fysieke kapitaal dat sportleiders tijdens de LSR opleiding opdoen te onderzoeken op duurzaamheid.

Bourdieu (1986) benoemt vier vormen van kapitaal, waar later door De Jong en Leseman (2001) linguïstisch kapitaal, door Engbersen (2002) en Guiaux (2011) menselijk kapitaal en door Wacquant (1995) fysiek kapitaal aan worden toegevoegd. De kapitaalsoorten zijn complex en overlappen elkaar, dit maakt het kunstmatig scheiden van de kapitaalsoorten lastig. Het is onduidelijk over deze zeven kapitaalsoorten het volledige aantal is dat mensen kunnen verwerven. Wellicht zijn er nog andere vormen van kapitaal, die in de literatuur nog niet beschreven zijn. In dit onderzoek zal ik dan ook open staan voor eventuele andere vormen van kapitaal.

2.2. Opbrengsten van sociaal kapitaal

Sociaal kapitaal heeft waarde voor het individu en voor de gemeenschap. Bourdieu (1986), Putnam (2000) en Coleman (1988) benoemen individuele en gemeenschappelijke opbrengsten van sociaal kapitaal. In dit hoofdstuk zal in worden gegaan op de individuele opbrengsten van sociaal kapitaal, wat meer aansluit bij Bourdieu (1986).

Binnen de 'social resource theory' die Lin (1999) beschrijft wordt sociaal kapitaal gezien als kapitaal dat is opgesloten binnen sociale relaties en netwerken. Door gebruik te maken van dit kapitaal ontstaat er een meerwaarde, deze meerwaarde kan gezien worden als de opbrengst van sociaal kapitaal. Binnen de concepten van Bourdieu, Putnam en Coleman levert sociaal kapitaal ook 'iets' op. Lin (2005) beschrijft twee opbrengsten van sociaal kapitaal. Enerzijds kunnen de opbrengsten instrumenteel van aard zijn en anderzijds expressief. Instrumentele opbrengsten zijn goederen en diensten. Expressieve opbrengsten gaan daarentegen over emotie, ondersteuning en begeleiding van personen.

Binnen dit onderzoek wordt gekeken naar de duurzaamheid van kapitaalvormen en welke invloed dit kan hebben voor werklozen. Hebben werklozen die een opleiding volgen en daarmee kapitaalvormen opbouwen daar langere tijd iets aan? In de volgende paragrafen wordt vooral gekeken naar de opbrengsten van sociaal kapitaal aangezien dit kapitaal een belangrijke rol heeft binnen dit onderzoek. Twee belangrijke pijlers zijn opleiding en werk. Hierin is het belangrijk om onderscheid te maken tussen het opbouwen van sociaal kapitaal en de opbrengsten ervan. Wanneer iemand een opleiding volgt bouwt deze persoon waarschijnlijk sociaal kapitaal op, we spreken van opbrengsten van sociaal kapitaal wanneer hij of zij uit dit sociale kapitaal profijt haalt. Door het opbouwen van sociaal kapitaal kan iemand opbrengsten halen uit zijn of haar sociale kapitaal.

2.2.1. Opbrengsten gericht op opleiding

Onderzoek van Veenstra, Dijkstra en Peschar (2004) onder middelbare scholieren laat zien dat sociaal kapitaal, waarbij het gevoel van binding het belangrijkste aspect is, een substantiële bijdrage levert aan schoolprestaties en afwijkend gedrag voorkomt. Leerlingen die zich meer verbonden voelen met het gezin, de buurt of de klas behalen betere resultaten en vertonen minder deviant gedrag. Het meer betrokken voelen bij een groep lijkt overeen te komen met 'bonding sociaal kapitaal' (Szreter & Woolcock, 2004). Opleidingsinstituten doen er goed aan om de betrokkenheid en verbinding met de groep te vergroten, waardoor het studiesucces verhoogd wordt. Ditzelfde geldt mogelijk voor groepen LSR cursisten.

Van de Werfhorst (2004) maakt in zijn onderzoek naar schoolprestatie een onderscheid tussen normafdwingend- en horizonverbredend sociaal kapitaal. De tweedeling van normafdwingend- en horizonverbredend sociaal kapitaal is afkomstig van Morgan en Sørensen (1999), waarbij normafdwingend sociaal kapitaal betrekking heeft op een gesloten netwerk en horizonverbredend sociaal kapitaal op een open netwerk. Morgan en Sørensen concludeerden dat normafdwingend sociaal kapitaal binnen katholieke scholen in de Verenigde Staten het studiesucces vergroot. Tegelijkertijd stellen zij dat normafdwingend sociaal kapitaal niet binnen alle sociale omgevingen een positief effect heeft. De veronderstelling is dat normafdwingend sociaal kapitaal slechts een positieve invloed heeft op schoolprestaties wanneer het netwerk normen hanteert die de

schoolprestaties ten goede komen. In een andere context is juist horizonverbredend sociaal kapitaal belangrijk om tot betere prestatie te komen.

Van der Werfhorst (2004) onderzocht het effect van zowel normafdwingend als horizonverbrekend sociaal kapitaal op schoolprestaties in Europa. In dit onderzoek kwam naar voren dat wanneer een netwerk gesloten is, normafdwingend sociaal kapitaal, heersende waarden en normen over schoolprestaties bevestigd worden. Wanneer positieve normen en waarden heersend zijn rondom een school zal dit de schoolprestaties ten goede komen, bijvoorbeeld op VWO scholen. Het tegenovergestelde geldt voor VMBO scholen, waar vaker negatieve normen en waarden heersend zijn over schoolprestaties (Van der Werfhorst, 2004). Hieruit blijkt dat sociaal kapitaal, beschreven door Van der Werfhorst (2004), zowel positieve als negatieve effecten kan hebben voor het studiesucces. Uit cijfers van het CBS (2015) blijkt dat lager opgeleiden vaker werkloos zijn, waardoor voor deze groep horizonverbredend sociaal kapitaal een belangrijke factor is om tot studiesucces te komen. Dit horizonverbrekend sociaal kapitaal lijkt overeenkomsten te hebben met bridging sociaal kapitaal, waardoor personen meerdere netwerken aanboren. Dat het horizonverbredend- en normafdwingend sociaal kapitaal invloed hebben op het studiesucces is bekend, of dit op de langere termijn invloed heeft op de duurzaamheid van kapitaalvormen is echter onbekend. Wellicht spelen open of gesloten netwerken, met daarbinnen normen en verwachtingen, een belangrijke rol in de duurzaamheid van de kapitaalvormen.

Ouders kunnen ook invloed hebben op het studiesucces van hun kinderen. Onderzoek van Kleine en Peters (2013) naar de invloed van sociaal kapitaal op schoolmotivatie laat zien dat normen en verwachtingen van ouders een belangrijke indicator zijn van schoolmotivatie. Daarnaast concludeerde Kleine en Peters (2013) dat het hebben van gemotiveerde schoolvrienden belangrijk is voor de eigen schoolmotivatie. Het sociale kapitaal kan dus invloed hebben op de schoolmotivatie van een kind. Teachman, Paasch en Carver (1997) laten zien dat naast de normen en waarden, de ouder-kind relatie en ouder-school relatie belangrijk is voor de studievoortgang van een kind. Binnen de LSR opleiding lijkt de driehoeksrelatie tussen docent, praktijkbegeleider/coach en cursist essentieel voor het behalen van de opleiding. Coleman (1988) geeft aan dat het welzijn van een kind begint bij voldoende economisch, sociaal- en menselijk kapitaal van de ouders. Voor de ontwikkeling van menselijk kapitaal bij het kind zijn alle kapitaalvormen van de ouders belangrijk.

Samenvattend kan sociaal kapitaal zowel een positieve als een negatieve invloed hebben op schoolprestaties. Wanneer een individu zich verbonden voelt met het gezin, de groep en de omgeving nemen de schoolprestaties toe en deviant gedrag af (Veenstra et al., 2004). Daarnaast blijkt dat normafdwingend- en horizonverbredend sociaal kapitaal positieve en negatieve effecten kunnen uitoefenen op schoolprestaties (Van der Werfhorst, 2004). Ook voor de motivatie is sociaal kapitaal een pijler, leerlingen met gemotiveerde vrienden en ouders die bepaalde normen en verwachtingen hebben omtrent school zijn meer gemotiveerd (Kleine & Peters, 2013). Hieruit kan opgemaakt worden dat sociaal kapitaal een belangrijke invloed kan hebben op het studiesucces. Personen met meer studiesucces zijn, gezien de cijfers van het CBS 2015, minder vaak werkloos. Hierdoor is de invloed van sociaal kapitaal op de studie van een individu, door het verwerven van kapitaal, wellicht doorslaggevend voor de verdere loopbaan. Daarnaast heeft sociaal kapitaal een

positieve invloed op het 'lifelong learning' van personen, vooral voor jongeren (Knipprath & De Rick, 2014). Personen die een leven lang blijven leren zijn meer waardevol voor de arbeidsmarkt. Bovendien lijkt sociaal kapitaal laaggeschoolde jongvolwassenen aan te moedigen om werk te vinden of een opleiding te volgen. Hierbij is het aannemelijk dat personen die actief betrokken zijn binnen groepen in de samenleving kansrijker zijn (Knipprath & De Rick, 2014). Het netwerk beïnvloedt het vinden van een baan en de individuele ontwikkeling. Sociaal kapitaal lijkt dan ook een positief effect te hebben op het langdurig behouden van verworven kapitaalvormen, hierover is in de wetenschappelijke literatuur echter weinig bekend. Binnen dit onderzoek gaat het niet over het verwerven van kapitaalvormen, maar juist over het behouden van deze kapitaalvormen.

2.2.2. Opbrengsten gericht op werk

Heeft het bezitten van sociaal kapitaal invloed op het verkrijgen van een baan? Met andere woorden, is de 'je bent, wie je kent' gedachte relevant in de zoektocht naar werk? In het volgende hoofdstuk zal de relatie tussen sociaal kapitaal en het vinden van een baan beschreven worden.

Informele contacten kunnen een positieve rol spelen bij het verkrijgen van een baan, ze kunnen invloed uitoefenen en/of informatie doorgeven (Lin, 1991 en Granovetter, 1995).

Granovetter (1974) geeft aan dat juist de zwakkere banden van sociaal kapitaal belangrijk zijn voor het vinden van een baan, dit noemt hij '*de kracht van de zwakke banden*'. Deze zwakke banden komen overeen met wat Szreter en Woolcock (2004) 'bridging' sociaal kapitaal noemen. Ook geeft Granovetter (1995) aan dat minimaal 40 tot 50% van de banen worden verkregen door kennissen, wat een opbrengst is van sociale kapitaal. Burger (2009) concludeert in zijn onderzoek dat juist de hechte banden en sterke relationele verbinding belangrijk zijn voor het vinden van een baan. Dit staat tegenover de theorie van Granovetter (1974) en Lin (1991) waarbij de zwakkere relationele banden de kans op werk vergroot. Zenou (2013) komt na verdiepend onderzoek over de theorie van Granovetter met dezelfde conclusie. Zenou (2013) stelt, evenals Granovetter (1975), dat zwakkere verbindingen met mensen meer waarde hebben voor het vinden van een baan dan hechte verbindingen. Zij stellen dat mensen die overeenkomsten hebben vaker naar elkaar toetrekken. Het is aannemelijk dat personen met een lagere sociale status of werklozen vaker hechte banden hebben met gelijksoortige personen. Deze hechte banden zijn in dat geval weinig waard voor het vinden van werk, waar zwakkere banden met diverse personen wel een meerwaarde kunnen hebben (Zenou, 2013). Er is nog weinig onderzoek naar de lange termijn effecten van sociaal kapitaal. Blijven de zwakke relationele banden behouden, nemen deze banden toe of neemt dit juist af?

Naast het bevorderen van de kans op werk heeft sociaal kapitaal een andere functie voor werklozen. Lazarus en Folkman (1984) beschrijven 'social support' binnen sociaal kapitaal als belangrijke ondersteuning in een stressvolle situatie. Dit wordt door McKee-Ryan, Song, Wanberg en Kinicki (2004) gekoppeld aan mentale weerbaarheid die personen hebben tijdens een periode van werkloosheid. Hieruit kan opgemaakt worden dat sociaal kapitaal naast het vergroten van de kans op werk ook een belangrijk aspect is voor de mentale gesteldheid van een persoon. Dit sluit aan bij het onderzoek van Helliwell, Huang en Wang (2014) waaruit blijkt dat mensen met meer sociaal kapitaal gelukkiger zijn, zelfs binnen een economische crisis waarin veel mensen (baan)zekerheid verliezen. Helliwell et al. (2014) stellen daarnaast dat samenlevingen met

kwalitatief beter sociaal kapitaal ook beter in staat zijn om tot ontwikkeling te komen, waardoor vervelende situaties (bv. economische crisis) effectiever aangepakt kunnen worden.

Sociaal kapitaal is gezien de onderzoeken van Granovetter (1974), Lin (1999) en Zano (2013) positieve effecten te hebben voor het vinden van een baan. Hierbij is vooral de zwakkere relationele verbinding een belangrijke indicator, waarbij het voor werklozen goed is om binnen diverse groepen te participeren. Daarnaast stimuleert sociaal kapitaal 'social support' en (Lazarus & Folkman, 1984) zorgt het oor meer geluk in moeilijke tijden (Helliwell et al., 2014). Sociaal kapitaal, in de gehanteerde definitie binnen dit onderzoek, lijkt dus belangrijk voor personen die werkloos zijn of laag opgeleid.

2.3. Duurzaamheid van sociaal kapitaal

Een aantal opbrengsten van sociaal kapitaal is hiervoor beschreven. Hieruit blijkt dat sociaal kapitaal een belangrijke rol kan spelen voor werklozen in het vinden van een baan en/of het volgen van een opleiding. Daarnaast blijkt dat de langere termijn effecten of duurzaamheid van kapitaalvormen nog weinig onderzocht is, vandaar dat in de volgende paragrafen de focus ligt op de duurzaamheid van sociaal kapitaal. Wanneer een persoon kapitaal vergaart, heeft dit dan op langere termijn ook een meerwaarde? Heeft sociaal kapitaal een duurzaam karakter en zijn de 'bronnen' binnen sociale netwerken ook duurzaam?

De wetenschappelijke literatuur betreffende de duurzaamheid van sociaal kapitaal is zeer beperkt en weinig relevant voor dit onderzoek. De onderzoeken die bekend zijn gaan niet in op de duurzaamheid van sociaal kapitaal, maar meer op de effecten van sociaal kapitaal op duurzaamheid van bepaalde processen binnen organisaties of de samenleving. Sociaal kapitaal kan bijdragen aan de naleving van regels, normen en het houden van toezicht op bepaalde zaken waardoor een organisatie duurzamer kan werken (Pretty, 2003). Een ander zienswijze waarbij sociaal kapitaal aan duurzaamheid is gekoppeld is die van Selman (2010), hierbij wordt sociaal kapitaal gekoppeld aan de duurzaamheid van het milieu. Deze onderzoeken gaan uiteraard niet in op de duurzaamheid van sociaal kapitaal van individuen waar in dit onderzoek naar gezocht wordt.

Barabási (2002) benoemt dat willekeurigheid een belangrijke rol speelt voor de duurzaamheid van netwerken. Wanneer er te weinig verschillen zijn tussen mensen is het minder interessant om binnen een netwerk actief te zijn, omdat er door de homogeniteit weinig diversiteit is aan bronnen van kapitaal (Barabási, 2002). De duurzaamheid van sociaal kapitaal kan, in de theorie van Barabási (2002), afhankelijk zijn van diversiteit in het netwerk. Barabási (2002) legt de nadruk op de duurzaamheid van sociale netwerken, in tegenstelling hierop is binnen dit onderzoek aandacht voor de duurzaamheid van de opbrengsten van het sociale kapitaal.

Schoenmaker (z.d.) geeft aan dat: *'duurzaamheid van relaties is gebaseerd op vertrouwen, wederzijds begrip en gedeelde normen en waarden die mensen met elkaar verbind tot netwerken'*. De genoemde elementen komen overeen met de elementen van sociaal kapitaal (Putnam, 2000 & Coleman, 1988), waarbij vertrouwen, wederkerigheid en gedeelde normen en waarde ook belangrijk zijn. Hierdoor kan gesteld worden dat sociaal kapitaal altijd een duurzame relatie betreft, wat overeen komt met wat Bourdieu (1986) benoemt. Maar de literatuur over de duurzaamheid van de opbrengsten van sociaal kapitaal is zeer beperkt. De beschreven literatuur heeft vooral

betrekking op de duurzaamheid van netwerken, wat lijkt aan te sluiten bij Putnam (2000). In dit onderzoek wordt juist gekeken naar de duurzaamheid van verworven kapitaalvormen. Hierbij gaat het om het op langere termijn behouden van opbrengsten vanuit sociaal kapitaal. Hierdoor blijft de vraag aanwezig of de uitkomsten, opbrengsten en of meerwaarde van sociaal kapitaal een duurzaam karakter hebben. Gekeken naar menselijk kapitaal gaat de samenleving er vrijwel altijd vanuit dat ooit verworven menselijk kapitaal blijft bestaan. Wanneer iemand in 1980 een opleiding afgerond heeft, dan kan hij met deze opleiding nu nog werk vinden. Is dit terecht? Blijft de aangeleerde kennis actueel? En behoudt deze persoon zijn niveau? In de huidige samenleving lijkt het menselijk kapitaal voor duurzaam te zijn aangenomen. Voor sociaal kapitaal ligt de duurzaamheid mogelijk heel anders. Een relatie die begonnen is in 1980 kan in 2015 geheel veranderd zijn, waardoor deze duurzaamheid uiterst onzeker is. Voor personen die werkloos zijn is het belangrijk om te weten of eerder opgedaan kapitaal blijft bestaan en of het volgen van opleidingen om weer aan het werk te komen voor de langere termijn effectief is. Om meer duidelijkheid te verschaffen over de duurzaamheid van kapitaalvormen zal onderzoek nodig zijn. Het onderzoek dat ik uitvoer zal zich dan ook richten op de duurzaamheid van kapitaalvormen, met daarbij de nadruk op het sociaal kapitaal, van geslaagden cursisten binnen de LSR opleiding.

2.4. Wetenschappelijke relevantie

In de literatuur is veel te geschreven over verschillende onderzoeken die gericht zijn op vormen van kapitaal. Bourdieu (1986), Lin (1988), Engbersen (1995), Guiaux (2011), Wacquant (1995), De Jong en Leseman (2001) en velen andere maken binnen hun concepten gebruik van kapitaal. Over de opbrengsten van sociaal kapitaal voor het volgen van een opleiding is eveneens veel literatuur te achterhalen (Morgan & Sørensen, 1999; Van der Werfhorst, 2004; Kleine & Peters, 2013; Teachman et al., 1997; Knipprath & De Rick, 2014). Daarnaast is er nog de literatuur over de opbrengsten van sociaal kapitaal met betrekking tot het vinden van werk (Lin, 1991; Granovetter, 1995; Zenou, 2013; Lazarus & Folkman, 1984). In mijn onderzoek wijk ik af van eerdere onderzoeken. Ik beschrijf geen concept rondom kapitaalvormen, ik gebruik sociaal kapitaal niet om een huidige context te verklaren en ook niet als middel om bepaalde doelen te bereiken. In mijn onderzoek richt ik mij op de duurzaamheid van kapitaalvormen, waarbij specifieke aandacht is voor het sociale kapitaal. In de wetenschappelijke literatuur blijkt weinig bekend te zijn over de duurzaamheid van kapitaalvormen. Simpson (2005) en Barabási (2002) onderzochten de duurzaamheid van netwerken. Conclusies uit hun onderzoeken zijn dat interacties binnen en tussen groepen een belangrijke rol kan spelen voor de duurzaamheid van een netwerk (Simpson, 2005) en dat willekeur binnen een netwerk belangrijk is voor de duurzaamheid (Barabási, 2002). Sociaal kapitaal in mijn onderzoek gaat voornamelijk in op de duurzaamheid van opbrengsten uit sociale netwerken van een individu. Mijn onderzoek is innoverend omdat het gericht is op de duurzaamheid van kapitaalvormen, wat ik in de literatuur niet ben tegengekomen. Er is veel onderzoek gedaan naar de kapitaalvormen, echter de duurzaamheid is hierbij niet of nauwelijks onderzocht.

3. Vraag en doelstelling

Met mijn onderzoek wilde ik inzicht krijgen in de duurzaamheid van kapitaalvormen van het individu en daarmee een bijdrage leveren aan de wetenschappelijke literatuur. Daarnaast wilde ik werklozen duidelijkheid verschaffen over de duurzaamheid van kapitaalvormen en de langere termijn effecten van het volgen van een opleiding. Ook wil ik de NSA inzicht bieden in de langere termijn effecten van de LSR opleiding.

Kuppens (2013) heeft in zijn onderzoek zeven kapitaalvormen binnen LSR opleiding gevonden. Hoewel deze kapitaalvormen veel besproken zijn door onder andere Bourdieu (1986), Warquant (1995) en Engbersen (2002) is literatuur waarin de duurzaamheid van kapitaalvormen beschreven worden mij niet bekend, waardoor onderstaande onderzoeksvraag relevant is.

'Hoe duurzaam zijn kapitaalvormen die verworven zijn vanuit een opleiding'

Duurzaamheid van kapitaalvormen in dit onderzoek komt neer op *'blijven kapitaalvormen na verloop van tijd behouden voor geslaagde cursisten'*.

3.1. Casusbeschrijving

Om antwoord te geven op de onderzoeksvraag is onderzoek gedaan naar de opleiding tot Leider Sportieve Recreatie (LSR), welke eigendom is van de NSA. De NSA zet zich in voor een veilig sportklimaat, waarin iedereen zich veilig voelt, zichzelf kan zijn en waar voor iedereen een plek is. Op haar website noemt de NSA dit 'het sportklimaat waarin sporten echt leuk is'. Om dit sportklimaat te bereiken biedt de NSA bijvoorbeeld de LSR opleiding aan.

De LSR opleiding wordt georganiseerd en uitgevoerd door de NSA. Tijdens de opleiding worden cursisten opgeleid tot sportleider of assistent sportleider. De opleiding bestaat uit twee niveaus, niveau 2 en niveau 3 binnen de kwalificatie structuur sport 2012 (KSS2012). Binnen de LSR niveau 2 opleiding worden cursisten opgeleid tot assistent sportleider, wat betekent dat zij niet zelfstandig de leiding hebben over sportactiviteiten. Voor de niveau 2 opleiding zijn geen instroomeisen en dus kan iedereen hieraan deelnemen. Op niveau 3 worden cursisten zelfstandig sportleider, waarbij de sportleider de verantwoordelijkheid heeft over de sportactiviteiten en eventueel de assistent sportleider aanstuurt. De niveau 3 opleiding kent wel instroomeisen, namelijk een VMBO of LSR n2 opleiding en een leeftijd van minimaal 16 jaar. Binnen dit onderzoek zijn geslaagde LSR niveau 2 cursisten als respondenten gebruikt.

De twee opleidingsniveaus hebben wisselende competenties, welke in onderstaand schema zijn weergegeven.

Niveau 2	Niveau 3
<ul style="list-style-type: none">• Assisteren bij lessen of kleine activiteiten• Assisteren bij grote activiteiten of evenementen	<ul style="list-style-type: none">• Geven van lessen of leiden van kleine activiteiten• Organiseren van grote activiteiten of evenementen• Aansturen van kader

Gedurende 12 bijeenkomsten als ook in de beroepspraktijkvorming wordt aan cursisten geleerd om leiding te geven aan recreatieve- en sportieve activiteiten. De cursisten, die deelnemen aan de LSR opleiding, zijn gemiddeld tussen de 16 tot 25 jaar oud en meestal laag opgeleid. Voor een aantal van hen is de opleiding een eerste 'bouwsteen' waar zij verder op kunnen door ontwikkelen.

Kuppens (2013) heeft onderzoek uitgevoerd naar de waarde van een sportopleiding, waarbij het specifiek om de LSR opleiding ging. Kuppens heeft via participatie, observatie en interviews met cursisten binnen één opleidingsplaats zijn data verzameld. Hij richtte zich op de kapitaalvorming die tijdens de opleiding plaatsvond. Kuppens (2013) heeft gebruik gemaakt van Bourdieu (1986) om sociaal kapitaal te duiden.

3.2. Organisationele relevantie

Voor de NSA is inzicht in de duurzaamheid wenselijk om de LSR opleiding eventueel bij te stellen en om mogelijk bijscholingen te organiseren. Ook voor werkgevers zijn de uitkomsten van dit onderzoek van belang, aangezien zij inzichten verkrijgen in het duurzaamheid van kapitaalvormen. In de huidige maatschappij lijkt bijvoorbeeld menselijk kapitaal duurzaam te zijn. Wanneer iemand een opleiding haalt, blijft het opleidingsniveau altijd behouden. Het is niet duidelijk of de kwaliteit die personen kunnen leveren behouden blijft. Met dit onderzoek geef ik inzicht in het wel of niet duurzaam zijn van verworven kapitaalvormen, waardoor werkgevers hierop in kunnen spelen richting werknemers en sollicitanten.

3.3. Deelvragen

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden zijn twee deelvragen opgesteld.

1. Welke betekenissen geven geslaagden LSR cursisten aan de duurzaamheid van kapitaalvormen bij het vinden en verkrijgen van een baan?
2. Welke betekenissen geven geslaagden LSR cursisten aan sociaal kapitaal met betrekking tot de duurzaamheid van andere kapitaalvormen?

Duurzaamheid van kapitaalvormen in dit onderzoek komt neer op *'blijven kapitaalvormen na verloop van tijd behouden voor geslaagde cursisten'*.

4. Methodologische verantwoording

In dit hoofdstuk wordt de methodologie van het onderzoek uiteen gezet. Hierin worden de volgende onderwerpen behandeld: onderzoeksperspectief, onderzoeksmethode, respondenten, analysemethode, betrouwbaarheid en validiteit.

In dit onderzoek is gezocht naar de duurzaamheid van kapitaalvormen van geslaagde sportleiders, welke in het verleden de LSR opleiding hebben gevolgd. Binnen dit onderzoek is gebruik gemaakt van verschillende manieren van dataverzameling, waarbij interviews de belangrijkste bron was. Daarnaast is door documentanalyse een verdieping op de LSR opleidingen gedaan, voornamelijk om achtergrond informatie over de LSR opleiding in een duidelijk kader te kunnen plaatsen. Ook zijn er enkele gesprekken gevoerd met begeleiders van de geïnterviewden. Door het afnemen van semigestructureerde interviews is onderzocht in welke mate de kapitaalvormen ontwikkeld, gestagneerd en/of afgenomen zijn.

4.1. Onderzoeksperspectief

Binnen dit kwalitatieve onderzoek is de interpretatieve benadering gehanteerd. Dit paradigma richt zich op betekenisgeving en meningen van de geïnterviewden. Binnen de interpretatieve benadering worden meningen en/of betekenissen geïnventariseerd van individuele personen, waardoor er bottom-up inventarisatie plaatsvindt (Deetz, 2000). Binnen dit onderzoek richtte ik mij op de betekenissen die aan verschillende situaties gegeven werden. De verzamelde data werd als 'waarheid' aangenomen, aangezien het de waarheid voor deze respondenten betreft. Hierbij zijn de betekenissen, intenties, motieven, context en omstandigheden van een bepaalde situatie meegenomen door deze persoon (Glense, 2006). Iedere individuele situatie en context is anders, waardoor ieder persoon anders beoordeeld en betekenis geeft. Hierdoor heeft iedere persoon een andere 'waarheid'. In dit onderzoek ging ik op zoek naar de 'waarheid' van de geslaagde LSR cursisten. In dit perspectief probeerde ik deze verschillende, soms tegenstrijdige, betekenissen te vangen (Glense, 2006).

Deze interpretatieve benadering paste goed binnen dit onderzoek, omdat hierbij de nadruk ligt op de betekenisgeving van de sportleider. Iedere sportleider had op basis van zijn ervaring, persoonlijke kenmerken, verwachtingen voor de toekomst en achtergrond zijn eigen waarheid. Ik wilde de betekenissen van de respondenten achterhalen en verwerken, het gevaar hierbij was mijn subjectiviteit binnen dit onderzoek. Mijn rol als onderzoeker was hierin erg belangrijk, ik moest mijzelf zoveel mogelijk objectief opstellen tegenover de verkregen data.

4.2. Methode van dataverzameling

Tijdens dit onderzoek zijn verschillende methoden van dataverzameling gebruikt, te weten: literatuurstudie, documentanalyse en semigestructureerde interviews. Hieronder staan de verschillende methodieken verder uitgewerkt.

4.2.1. Literatuurstudie

In dit onderzoek ben ik begonnen met het uitvoeren van een literatuurstudie. Hierbij ging het voornamelijk om sociaal kapitaal, waarbij de concepten van Bourdieu (1986), Putnam (2000) en Coleman (1988) besproken zijn. Daarnaast zijn andere vormen van kapitaal aangehaald en toegelicht. Vervolgens is gezocht naar opbrengsten van sociaal kapitaal gericht op werk en

opleiding, waarna een zoektocht naar de duurzaamheid van deze opbrengsten begon. Hierover bleek weinig relevante informatie beschikbaar.

4.2.2. Verdieping in de LSR

Om de inhoud, vorm en betekenis van de LSR opleiding duidelijk in beeld te krijgen is documentanalyse uitgevoerd en heb ik de opleiding tot LSR docent gevolgd. De opleidingsmappen van de LSR niveau 2 en LSR niveau 3 opleiding zijn volledig doorgenomen en hier is tijdens de LSR docentenopleiding een verdieping op geweest. Daarnaast zijn er gesprekken geweest met de docentenopleiders, ervaren LSR docenten en beginnende LSR docenten.

4.2.3. Semigestructureerde interviews

Edwards & Skinner (2009) geven aan dat semigestructureerde interviews goed aansluiten bij een onderzoek binnen het interpretatief perspectief. De onderzoeker behoudt de controle en sturing over het gesprek, terwijl de respondent het meeste aan het woord is. Een topiclijst geeft de interviewer houvast, waarbij hij of zij vrij is in zijn vraagstelling. Hierbij is een sterke voorkeur voor het stellen van open vragen, samenvatten en doorvragen. Als onderzoeker is het belangrijk om de meningen en overtuigingen van de respondenten objectief waar te nemen. Op het moment dat mij dat lukte ontstond er een 'double interact' (Weick, 1995), waardoor ik in staat was mijn data te verzamelen en te interpreteren.

4.3. Respondenten

In eerste instantie heb ik geprobeerd om exact dezelfde respondenten als Kuppens (2013) binnen dit onderzoek te betrekken, helaas bleek dit voor de gehele groep niet mogelijk. Vervolgens is de selectie van respondenten uitgebreid naar personen die minimaal één jaar beschikken over hun LSR niveau 2 diploma. Het vinden en benaderen van deze respondenten is voornamelijk via hun begeleiders gegaan. Uiteindelijk zijn 13 respondenten geïnterviewd op wisselende locaties, twee interviews buiten in de open lucht, één in een Hema, één in een sportschool, één in een auto en de overige in buurthuizen. Het maken van afspraken met de respondenten was niet eenvoudig. In een aantal gevallen kwam de respondent in eerste instantie niet opdagen of veranderde het tijdstip van het interview terwijl ik al onderweg was. In één geval nam een respondent onverwacht haar vriend mee, die ook de LSR opleiding had gevolgd, waardoor er een dubbelinterview plaatsvond. De 13 respondenten hebben ruim voldoende data opgeleverd. Na ongeveer zes interviews was er sprake van regelmatige herhaling en na ongeveer tien interviews trad verzadiging op.

4.4. Analyse methode

De verzamelde data zijn geanalyseerd en alle interviews zijn opgenomen en volledig uitgeschreven. Het standaardiseren van het dataverzamelingsproces en data-analyseproces is volgens Boeije (2005) belangrijk voor de betrouwbaarheid van de interviews. Alle interviews zijn afgenomen met een topiclijst waaraan, na twee interviews, extra fictieve vragen zijn toegevoegd. Om de betrouwbaarheid te vergroten zijn alle interviews binnen twee dagen na afname getranscribeerd. Vervolgens zijn de transcripten geanalyseerd met MAXQDA. Hierbij werden de data eerst deductief gecodeerd op aspecten van duurzaamheid binnen de kapitaalvormen, waarbij de zeven kapitaalvormen als basis werden opgenomen. Daarna is inductief gecodeerd op overige thema's, waarbij voornamelijk onderwerpen rondom sociaal kapitaal naar voren kwamen. Tijdens het deductief coderen zijn veelvoorkomende en opvallende thema's genoteerd, op deze thema's is

vervolgens ook gecodeerd. Door deze tijdrovende wijze van coderen zijn de belangrijkste thema's naar voren gekomen, waarop in de resultaten verder wordt ingegaan.

4.5. Betrouwbaarheid en validiteit

De betrouwbaarheid van mijn onderzoek gaat in op de reproduceerbaarheid van de gebruikte methode. Aangezien er voor de kwalitatieve methode gekozen werd, is er een gedetailleerde uitleg van de methode beschreven. Hierdoor is een herhaling van het onderzoek in de toekomst door anderen mogelijk (Gratton, Jones & Robinson, 2011, p. 98). Een herhaling van het onderzoek is mogelijk, alleen kent iedere respondent een eigen context waar rekening mee gehouden moet worden. Om de reproduceerbaarheid te vergroten heb ik gebruikt gemaakt van vaste topiclijst en een aantal fictieve vragen. Binnen deze fictieve vragen is de context vooraf geschept, waardoor deze context meer gelijk was voor alle respondenten. Uiteraard blijven de persoonlijke context, opvoeding en andere persoonsfactoren altijd betrokken. Mijn interpretaties binnen dit onderzoek kunnen afwijken van de interpretaties van anderen onderzoekers, waardoor de rol van de onderzoeker van invloed blijft. In de resultatensectie is, om de betrouwbaarheid te vergroten, gekozen voor de feitelijke uitspraken van de respondenten. Dit was mogelijk door de opgenomen informatie letterlijk te transcriberen.

Validiteit van het onderzoek heeft betrekking tot '*meet ik wat ik wil meten*' (Gratton et al., 2011, p. 95). Door het uitvoeren van documentanalyse, literatuurstudie en interviews heb ik hieraan voldaan. De documentanalyse gaf mij een extra verdieping in de LSR opleiding, door de literatuurstudie heb ik mij verder verdiept op het gebied van kapitaavormen en de opgestelde topiclijst zorgde voor sturing tijdens de interviews. Ook de bruikbaarheid van mijn onderzoek voor anderen is een deel van de validiteit. Met de conclusies van dit onderzoek wil ik de NSA, haar docenten, werklozen en geïnteresseerden informeren over de duurzaamheid van kapitaavormen. De rol van de onderzoeker kan invloed uitoefenen op het onderzoek, mijn werkzaamheden bij de NSA en docentschap van de LSR opleiding kunnen invloed op het onderzoek hebben gehad. Gedurende het onderzoek heb ik getracht een neutrale positie in te nemen. Zo is ervoor gekozen om resultaten en dataverzameling niet te bespreken met collega's van de NSA.

5. Resultaten

Vanuit de data komen twee overtreffende thema's naar voren, namelijk 'duurzaamheid' en 'de rol van sociale relaties of sociaal kapitaal voor de cursisten'. Binnen deze resultatensectie worden deze twee thema's besproken, allereerst de duurzaamheid van kapitaalvormen en vervolgens de rol van sociale relaties voor de respondenten met betrekking op deze duurzaamheid. Deze hoofdthema's kunnen invloed hebben op de kans van werklozen en/of laaggeschoolden op betaalde arbeid, wat hieronder verder omschreven wordt.

5.1. Duurzaamheid van kapitaalvormen

Kuppens (2013) laat zien dat cursisten van de LSR opleiding de mogelijkheid hadden om zeven vormen van kapitaal te verwerven, te weten: economisch-, cultureel-, symbolisch-, menselijk-, linguïstisch-, fysiek- en sociaal kapitaal. In dit vervolgonderzoek op Kuppens (2013) heb ik onderzocht of de bovengenoemde kapitaalvormen duurzaam zijn, met andere woorden '*blijven kapitaalvormen na verloop van tijd behouden voor geslaagde cursisten*'. De verschillende kapitaalvormen zijn met elkaar verbonden en bevatten overlappende onderdelen, waardoor ze moeilijk helemaal van elkaar te scheiden zijn. In deze resultatensectie worden de kapitaalvormen echter wel kunstmatig van elkaar gescheiden en per kapitaalvorm besproken. De scheiding is gemaakt op basis van de definities van Bourdieu (1984, 1986), De Jong en Leseman (2001), Engbersen (2002), Guiaux (2011) en Wacquant (1995) omtrent de verschillende kapitaalvormen. In dit onderdeel van de resultatensectie wordt de volgende deelvraag besproken:

Welke betekenissen geven geslaagden LSR cursisten aan de duurzaamheid van kapitaalvormen bij het vinden en verkrijgen van een baan?

Om antwoord te geven op deze deelvraag worden eerst de kapitaalvormen besproken die duidelijk duurzaam zijn, vervolgens de kapitaalvormen waarbij de duurzaamheid discussie op roept en als laatste het sociale kapitaal.

5.1.1. Economisch kapitaal

Kuppens (2013) stelt dat het economisch kapitaal van LSR niveau 2 cursisten vooral gericht is op de verwachting een betere arbeidspositie te verwerven en daarmee betaalde arbeid te kunnen verrichten. Deze verwachting op betaalde arbeid, waar Kuppens (2013) over spreekt, blijkt te zijn veranderd en/of bijgesteld door de respondenten. In dit onderzoek komt duidelijk naar voren dat respondenten denken dat met de LSR niveau 2 niet direct geld kan worden verdiend, maar dat het een verdere ontwikkeling stimuleert en daarmee de kans op betaalde arbeid vergroot. Vermoedelijk heeft de verwachting niet direct geld te kunnen verdienen met de LSR opleiding te maken met het opleidingsniveau en de bevoegdheden die daaraan vastzitten. De volgende twee citaten, van werkloze respondenten, zijn gekoppeld aan de mogelijkheden die respondenten zien om geld te kunnen verdienen met de LSR niveau 2 opleiding.

"Ja, als ik nog een stap hoger ga dan wel [kans op een baan]. De basis heb ik nu gehad, dus met een stap hoger kan dat wel ja. Als het goed gaat en het zit een beetje mee."

"Met [LSR niveau] 2 niet, met [LSR niveau] 3 wel[kans op een baan]. Maar dan moet je wel geluk hebben."

In het eerste citaat komt 'de basis' naar voren, deze basis is tijdens de opleiding opgebouwd. Doordat de cursisten op het moment van de opleiding weinig startkapitaal hadden is de LSR opleiding voor hen een eerste bouwsteen, waarmee ze zich verder kunnen ontwikkelen in de richting van betaalde arbeid (Kuppens, 2013). Hier is weinig aan veranderd, respondenten geven aan dat de LSR opleiding een eerste bouwsteen voor hen is geweest in de richting van een betaalde baan. Zo blijkt ook uit het citaat van een fulltime sportinstructeur die in de avonduren een hbo-opleiding volgt.

"Ja en het was een soort van eerste bouwsteen in mijn leven, waarna ik meerdere cursussen ben gaan volgen en inmiddels een HBO opleiding volg. Uiteindelijk heb ik er dus best wel veel aan gehad, nooit zo over nagedacht man."

Een momenteel werkloze respondent geeft aan dat het een eerste stap was die inzicht gaf in wat zij eigenlijk echt wilde in het leven, namelijk zich actief inzetten voor haar medemensen door het oprichten van een zorgtehuis.

"Ja, het is wel echt een eerste stap geweest denk ik ja. Het heeft me wel veel inzicht gegeven in wat ik wil."

Voor beide respondenten is de LSR opleiding een eerste basis geweest om op door te kunnen ontwikkelen. Deze eerste bouwsteen, waar Kuppens (2013) ook over spreekt, heeft een duurzaam karakter. Ondanks dat deze eerste bouwsteen een duurzaam karakter heeft, en de gedachte bij respondenten aanwezig is dat zij zich hier verder mee kunnen ontwikkelen richting een betaalde baan, is er door de respondenten in veel gevallen geen vervolg gegeven aan deze ontwikkeling.

Wanneer het economisch kapitaal volgens de visie van Bourdieu (1986) bekeken wordt gaat het puur om individuele bezittingen, geld en middelen en de economische positie waarin individuen zich bevinden. Cursisten hoopten een betere arbeidspositie te verwerven door het volgen van de opleiding (Kuppens, 2013). Voor veel van de cursisten is dit echter niet gelukt of heeft de LSR opleiding hier geen rol in gespeeld. De meeste respondenten hebben sinds de opleiding geen betaalde arbeid gevonden of vonden een baan binnen een andere branche. Bij hen is het economisch kapitaal niet veranderd of is een verandering te zien die los staat van de LSR opleiding. Respondenten geven aan het belangrijker te vinden om leuke arbeid te verrichten dan om veel geld te verdienen. Respondenten motiveren dit door te stellen dat zij het werken niet lang zullen doen als zij het niet 'leuk' vinden. Dit is opvallend omdat geen van de respondenten over veel financiële middelen beschikt.

Het economisch kapitaal binnen de opleiding lijkt niet duurzaam te zijn. Kuppens (2013) beschrijft dat cursisten de LSR opleiding volgen met de verwachting betaalde arbeid te kunnen gaan uitvoeren. Dit onderzoek laat zien dat respondenten denken nog minimaal één opleiding op hoger niveau te moeten volgen, voordat betaalde arbeid in zicht is. De LSR opleiding heeft voor de meeste cursisten weinig directe invloed op hun financiële positie. Indirect kan de financiële positie veranderen door de 'basis' of 'eerste bouwsteen' die respondenten benoemen. Respondenten geven aan dat de LSR opleiding een basis is geweest, waardoor ze andere cursussen kunnen volgen om in de toekomst aan betaalde arbeid te kunnen komen.

5.1.2. Menselijk kapitaal

Door deze eerste bouwsteen kunnen respondenten zich verder ontwikkelen op het gebied van kennis, opleiding en het opdoen van ervaring. Dit komt overeen met hoe Guiaux, (2011) en Kuppens (2013) menselijk kapitaal omschrijven. Kuppens (2013) geeft aan dat cursisten zich als sportleider ontwikkeld hebben door het volgen van de opleiding. In welke mate deze ontwikkeling plaatsvond hing af van het startkapitaal van een persoon, de vooropleiding en de ervaring voorafgaand aan de opleiding. Of hetgene wat cursisten hebben ontwikkeld behouden blijft lijkt echter erg afhankelijk van het individu. Voor respondenten die nog altijd actief zijn als sportleider blijft het opgebouwde menselijk kapitaal behouden, zij hebben zichzelf doorontwikkeld door het opdoen van ervaring.

"Ik ben het afgelopen jaar zeker een betere sportleider geworden."

Wat cursisten ontwikkelen tijdens de LSR opleiding en dat dit behouden blijft voor hen is terug te zien in het volgende citaat, waarbij vooral het gedeelte *'Als ik nu training geef, denk ik terug aan toen'* aangeeft dat het tijdens de opleiding opgebouwde menselijk kapitaal voor hen behouden blijft.

"ik gaf trainingen dus ik had wel het gevoel dat ik dit [de LSR opleiding] ging halen. Dat doe ik wel eventjes. Uiteindelijk heb ik toch wel veel geleerd, hoe je les moet geven [aan de groep], waar ga je staan [voor de groep], hoe ga je staan [voor de groep]. Ik dacht dat ik dit allemaal al wel wist. Was misschien ook wel zo, maar in de uitvoering [als sportleider] deed ik dit niet zo vaak. Door de opleiding ben ik dit wel gaan doen. Als ik nu training geef denk ik terug aan toen [de opleiding]. Hoe ga ik de jongens benaderen, waar ga ik staan, enzovoort. En het heeft ermee te maken dat je bepaalde ervaringen op moet doen. Dat had je ook tijdens de cursus, dat is wel het grootste deel wat ik heb geleerd hieraan."

Voor cursisten die na de opleiding niet actief zijn geweest met het begeleiden van activiteiten lijkt het menselijk kapitaal ook behouden te zijn, maar is van een verdere ontwikkeling op dit gebied vermoedelijk geen sprake. Een sportleider die na de opleiding weinig heeft gedaan met het opgebouwde menselijk kapitaal geeft aan een 'opfrisser' nodig te hebben, maar wel de basis kwaliteiten te kunnen bieden die nodig zijn voor een baan als sportleider. Dat de respondent aangeeft gekwalificeerd sportleider te zijn geeft aan dat het tijdens de opleiding ontwikkelde menselijk kapitaal behouden is gebleven voor deze respondent en dus duurzaam is.

"Ja, maar dan zou ik wel even en opfrisser nodig hebben. Je hebt toch bepaalde praktische regels van hoe doe je dat ook alweer. Maar ik zou wel gekwalificeerd zijn voor een baan daarin."

Respondenten hebben tijdens de opleiding geleerde materie bij zich gehouden en in sommige gevallen verder ontwikkeld, waardoor zij betere kwaliteit kunnen leveren. Het behouden van datgene dat tijdens de opleiding geleerd wordt laat zien dat het menselijk kapitaal duurzaam is. Wanneer respondenten zich verder ontwikkelen en daarbij betere kwaliteit leveren wordt de kans op betaalde arbeid groter. Werklozen respondenten lijken er dan ook goed aan te doen om actief te blijven als sportleider en zich verder te ontwikkelen in hun vakgebied.

5.1.3. Cultureel kapitaal

Een onderdeel van de ontwikkeling van cursisten tijdens de opleiding is het maken van duidelijke afspraken en regels. Een respondent geeft aan dat tijdens de opleiding aandacht is geweest voor het maken van afspraken en regels. Deze respondent doet dit nog altijd, waardoor het menselijk kapitaal op dit punt duurzaam is.

"Ja, daar hebben ze altijd goed aangegeven dat je duidelijk moet zijn, duidelijk naar de mensen die je les geeft. Als je niet duidelijk bent dan lopen ze over je heen. Je moet altijd duidelijk zijn. Goed regels aangeven. Regels wat kan, spelregels van een spel. Goed de duidelijkheid geven. Zodat alles duidelijk is en op rolletjes loopt. Anders kan het chaotisch worden. Dus dat is heel belangrijk. Tijdens de lessen werd goed aangegeven dat het heel belangrijk is dat je goede regels maakt en je daaraan houdt."

Kuppens (2013) geeft aan dat tijdens de opleiding een aantal cursisten niet willen voldoen aan verplichtingen, als op tijd komen en afspraken nakomen, die bij het volgen van een opleiding horen. Kuppens (2013) ziet het voldoen aan verplichtingen als cultureel kapitaal. In tegenstelling tot Kuppens (2013) ligt de nadruk in dit onderzoek op de betekenis die cursisten geven aan regels, afspraken en de voorbeeldfunctie die respondenten vervullen.

De aandacht voor het maken van afspraken en regels lijkt een duurzaam positief effect te hebben op het cultureel kapitaal van cursisten. Deelnemers van activiteiten en trainingen dienen zich te houden aan de 'normale regels', twee ex-cursisten zeggen hierover het volgende:

"gewoon de normale regels die er zijn. Niet stelen, niet te laat komen, goed je werk doen."

"Elkaar gewoon normaal behandelen, niet pesten. Beetje de normale dingen he."

Dat deze regels als 'normaal' worden gekenmerkt door de respondenten geeft aan dat dit mogelijk onderdeel is geworden van hun habitus (Bourdieu, 1986). De habitus van personen gaat over hun gewoontes en leefstijl. Binnen de habitus van de respondenten lijkt het onbewust handelen richting deze regels en afspraken te zijn opgenomen. Cursisten leren dat regels en afspraken belangrijk zijn en gaan dit als 'normaal' beschouwen, waardoor het opgenomen lijkt in hun habitus. Dat het opgenomen lijkt binnen hun habitus laat zien dat het cultureel kapitaal behouden blijft voor deze respondenten en daarmee duurzaam is. Respondenten hebben zich ontwikkeld van personen die zich van regels weinig aantrokken tot personen die ervoor zorgen dat regels nageleefd worden. Deze verandering kan een positieve invloed hebben op het imago van de sportleider, waardoor de kans op werk kan toenemen.

5.1.4. Symbolisch kapitaal

Het symbolisch kapitaal wat wordt vergaard heeft betrekking op de positieve erkenning die aan de LSR opleiding wordt gegeven (Kuppens, 2013). Het symbolisch kapitaal geeft andere kapitaalvormen en daarmee het LSR diploma een waarde (Bourdieu, 1986). De positieve erkenning van de LSR opleiding geeft het LSR diploma een symbolische waarde, deze positieve erkenning is door Kuppens (2013) eveneens geconstateerd.

"Goede ervaring, je leert er veel en het is toch een diploma dus zeker goed om mee te nemen. Je kan er altijd iets mee doen. Je kunt altijd aantonen dat je iets in de sport kan doen en dat je enige ervaring heb. Het is alleen maar positief de LSR opleiding."

Het symbolische kapitaal lijkt te zijn toegenomen in de periode na afloop van de opleiding. Respondenten geven aan dat de symbolische waarde van het diploma gekoppeld is aan de bruikbaarheid van het diploma. De waarde van het diploma stijgt naarmate respondenten er meer mee kunnen, dit komt voor hen tot uitdrukking in meer zelfstandigheid, verantwoordelijkheid en mogelijkheden rondom de activiteiten die zij begeleiden. De volgende citaten, van sportleiders die actief activiteiten begeleiden, gaan in op deze stijgende symbolische waarde.

"Die waarde is toegenomen. Ik sta er steeds vaker alleen voor hier[tijdens activiteiten]."

"Ja, ik bedoel als ik er niks mee doet dan heeft het nu geen waarde meer. Maar ik doe er meer mee dus is het steeds meer waard."

Kuppens (2013) geeft aan dat de LSR opleiding positief erkend wordt door de cursisten, deze positieve erkenning komt in dit onderzoek wederom terug en is daarmee duurzaam. Daarnaast geven respondenten aan meer met de verworven kapitaalvormen, vooral het menselijke kapitaal, te zijn gaan doen waardoor de waarde volgens hen verder is toegenomen. Voor het verkrijgen van een baan is niet de symbolische waarde van de respondenten belangrijk, maar de symbolische waarde die de potentiële werkgever er aan geeft. Wanneer deze potentiële werkgever een grote symbolische waarde hecht aan de LSR opleiding is de kans dat respondenten de baan krijgen groter. Naast het duurzame karakter van de positieve erkenning is de waarde van het diploma toegenomen door een stijging van de bruikbaarheid.

5.1.5. Linguïstisch kapitaal

Om de duurzaamheid van linguïstisch kapitaal te kunnen onderzoeken heb ik gekeken naar het belang dat sportleiders hechten aan het linguïstisch kapitaal en naar duurzaamheid van geleerde vaktermen. Kuppens (2013) keek naar het verwerven van linguïstisch kapitaal door het vergroten van de woordenschat.

Het belang van linguïstisch kapitaal lijkt voor cursisten niet erg groot te zijn. Tijdens de interviews gebruikten cursisten weinig tot geen vaktermen (notitie 16 april 2015). Daarbij geven cursisten aan het uitbreiden van hun woordenschat niet erg belangrijk te vinden. Een reactie van een respondent die erg actief is op sportgebied over linguïstisch kapitaal leverde het volgende antwoord op.

"scheelt me geen reet, zal me geen ruk interesseren."

Dat respondententen weinig tot geen interesse hebben in het linguïstisch kapitaal verkleint de kans op betaalde arbeid. De Jong en Leseman (2001) geven aan dat door het linguïstisch kapitaal andere vormen van kapitaal ontwikkeld kunnen worden en de kans op betaalde werkzaamheden toeneemt. Het is jammer dat de woordenschat niet belangrijk is voor de respondenten. Toch wordt wel voorbereid wat er tegen deelnemers van activiteiten gezegd gaat worden. Hierbij is vooral het verschil in doelgroep belangrijk bij de voorbereiding. Iedere doelgroep wordt anders benaderd, waar een grotere woordenschat voor nodig is. Ondanks dat de respondenten weinig belang hechten aan hun woordenschat, lijkt deze dus wel te zijn toegenomen en dus op die manier duurzaam te zijn.

"Jawel, bij iedereen weer anders. Oudere mensen moet je anders aanspreken. Hoef je minder grappig te zijn en iets serieuzer. Bij kinderen moet je het niveau echt omlaag halen. Dan moet je een beetje net als hun praten en speels zijn. Dus daar denk ik wel aan. Bij een middelmatige groep, moet je het soms proberen op straattaal."

De waarde van vaktermen en woordenschat is laag terwijl duidelijkheid en het verschillend benaderen van verschillende doelgroepen wel gebruikt wordt. Zoals eerder benoemd zijn voor deze verschillende benadering van doelgroepen andere woorden nodig, waardoor de woordenschat vermoedelijk toch groter is geworden. Deze groei van de woordenschat kan een positieve bijdragen leveren aan het verkrijgen van een baan (De Jong & Leseman, 2001). Op het gebied van linguïstisch kapitaal wordt binnen de opleiding aan de cursisten 'praatje, plaatje, daadje' uitgelegd en aangeleerd. Dit wil zeggen dat de cursisten tijdens hun uitleg ook een voorbeeld geven, om dit voorbeeld te kunnen geven moeten cursisten fysiek in staat zijn om dit te doen.

5.1.6. Fysiek kapitaal

Of cursisten fysiek in staat zijn om een goed voorbeeld te geven is nog maar de vraag. Lichaamsbeweging wordt door de respondenten als belangrijk aangemerkt maar feitelijk wordt op dit moment minder gesport dan voor en tijdens de LSR opleiding. Kuppens (2013) daarentegen constateerde extra motivatie bij cursisten om aan lichaamsbeweging te gaan doen. Het fysieke kapitaal, ook wel de prestaties van het lichaam (Wacquant, 1995) lijkt dan ook niet duurzaam te zijn en te zijn afgenomen bij de respondenten. Toch geven respondenten aan dat hun fysiek kapitaal belangrijk voor hen is. Hieronder twee citaten van minder actieve sportleiders, één hiervan beweegt op dit moment veel en de ander sport maximaal één keer per week.

"Ja, dat [fit zijn] is zeker belangrijk, ik ben een paar keer geblesseerd geweest aan mijn lies. En dan zit je een tijdje buitenspel, kan ik weinig doen. Dat vind ik dan heel erg. Maar ik moet wel fit zijn om zoveel te bewegen en zoveel te doen. Ik ben nog jong. Dus dat [veel bewegen] moet kunnen."

"Ja, mijn conditie is kloten, ik kom nu amper de bult op man. Dat is niet normaal."

Het gebeurt ook dat personen juist na de LSR opleiding meer zijn gaan bewegen. In het volgende citaat komt naar voren dat beweging juist erg belangrijk is voor deze respondent.

"Op een bepaalde leeftijd kun je niet zoveel meer doen. Als je naar ouderen kijkt, maar het begint bij de jongeren. Die doen helemaal niets, komen van school en gaan naar huis. Liggen hele dagen op de bank of op bed.. beetje te gamen of zo. ze doen niets.. Ik was zelf eerst ook zo, maar ik probeer dat wel te veranderen. Nu doe ik gewoon al mijn eigen dingen. Ik heb wel gehad dat ik thuis op de bank lag en dat ik mijn moeder en zusje mij water liet brengen, zo lui was ik toen."

Het belangrijkste voor de respondenten binnen het fysieke aspect is dat personen lichamelijk in staat zijn om hun werkzaamheden te kunnen uitvoeren. Het fysieke kapitaal van iemand op kantoor mag dus anders zijn dan het fysieke kapitaal van een sportleider. Van een sportleider wordt verwacht dat zijn fysieke kapitaal goed is, in andere werkvelden is dit minder van belang volgens hen.

"Ja, als leider moet je het goede voorbeeld laten zien. Dat is je leidersrol. Dus het is zeker belangrijk dat je fysiek in staat ben om het [fysiek mee kunnen doen] te doen."

Een sportleider moet volgens de respondenten over een goed fysiek kapitaal beschikken, deze persoon moet voorbeelden kunnen geven, mee kunnen doen indien nodig en er verzorgd uitzien. In andere werkvelden is fysiek kapitaal afhankelijk van de werkzaamheden die uitgevoerd moeten worden.

"Binnendienst.. nee, die zitten toch maar de hele dag achter hun bureau en laptop.. maar personen buitendienst of magazijn zelf. Ja die moeten wel fit zijn."

De koppeling tussen gezondheid en het mogelijk beter functioneren op het werk wordt hierbij niet gemaakt. De respondenten vinden het belangrijk dat een sportleider over voldoende fysiek kapitaal beschikt, maar in de praktijk zijn ze zelf minder gaan sporten. Steenbeek en Jettinghoff (2008) geven aan dat het juist voor jonge werklozen belangrijk is om in een goede conditie te blijven voor het verkrijgen van een baan. Deze goede conditie lijkt bij de respondenten te zijn afgenomen, waardoor de kans op betaalde arbeid minder lijkt te worden.

5.1.7. Sociaal kapitaal

Kuppens (2013) ziet geen stijging van het sociaal kapitaal, de cursisten kenden elkaar al en het nieuwe contact met de docent lijkt niet voor langere termijn. Respondenten in dit onderzoek hebben niet veel contact meer met medecursisten en docenten, maar hebben hun netwerk sinds de opleiding wel verder uitgebreid. Hierbij lijkt het voornamelijk te gaan om horizonverbredend sociaal kapitaal (Morgan & Sørensen, 1999) en bridging sociaal kapitaal (Szreter & Woolcock, 2004), dat wil zeggen relaties aangaan binnen open netwerken waarbij nieuwe contacten worden gelegd met mensen buiten hun normale netwerk. Zij zijn meer geïnteresseerd in connecties met nieuwe personen dan in het opbouwen van sterkere relaties. Om aan een baan te komen lijkt dit de juiste keuze. Granovetter (1974) en Zenou (2013) geven aan dat juist de zwakkere banden en informele contacten belangrijk zijn voor het vinden van een baan. Voor deze respondent is de rol van sociaal

kapitaal is essentieel, hij investeert tijd en energie om zijn sociale kapitaal uit te breiden door vrijwillig activiteiten te ontplooiën voor seats2meat.

"Essentieel. Heel essentieel. Je leert ten eerste meer van mensen. Zo heb ik een videomaker gesproken die mij gaat helpen om video's te ontwikkelen. Heel belangrijk onderdeel binnen de sport.(...)Ik geloof dat ons kent ons werkt. (...) Maar in je persoonlijke netwerk werkt het wel het beste als je mensen om je heen hebt die jou vertrouwen en die jij vertrouwt.

De volgende respondent, die wisselend actief is als sportleider, geeft aan dat uitbreiding van sociaal kapitaal ontstaat door mensen tegen te komen. Zij investeert hier niet specifiek tijd en energie in.

"Ja absoluut, daar geloof ik zeker in. Dat groeit gewoon en je gaat mensen aantrekken. Je komt deze mensen tegen op je pad en die zien wat je doet. En die zien wat voor instelling je hebt en zo kom je aan een.. ja of het nou aan een baan is of een cursus of zo. Ja zo kom je daar. "

Ondanks verschillende benamingen zoals sociale relaties, kennissenkring, netwerk of connecties, vinden respondenten het belangrijk om ze te hebben en uit te breiden. Zoals eerder vermeld zijn de contacten met andere oud-cursisten en docenten van de LSR opleiding gering maar met hun begeleider/coach zijn de contacten vaak wel gecontinueerd. Het sociale kapitaal is daardoor niet direct duurzaam, maar laat wel een ontwikkeling zien bij de respondenten. Deze stijging van het sociale kapitaal, voornamelijk 'bridging'sociaal kapitaal, lijkt een positief effect te hebben op de kans op betaalde arbeid (Granovetter, 1974; Zenou, 2013).

5.2. Sociale relaties

Naast duurzaamheid van kapitaalvormen is binnen dit onderzoek speciale aandacht voor sociaal kapitaal. Hierdoor is het sociale kapitaal een hoofdthema en wordt de duurzaamheid ervan apart besproken. Centraal staat de rol van sociaal kapitaal tijdens het volgen van de LSR opleiding en na de afronding ervan. Hierbij is de volgende deelvraag gehanteerd: *Welke betekenissen geven geslaagden LSR cursisten aan sociaal kapitaal met betrekking tot de duurzaamheid van andere kapitaalvormen?*

Binnen sociale relaties kan een onderscheid worden gemaakt tussen opbrengsten uit- en investering in sociaal kapitaal. Granovetter (1974) en Zenou (2013) benoemen dat vooral 'bridging' sociaal kapitaal invloed heeft op het vinden en verkrijgen van een baan. De onderstaande paragrafen gaan over de rol die sociaal kapitaal speelt voor de respondenten, zowel als opbrengst van als investering in hun sociale kapitaal.

5.2.1. Opbrengsten van sociaal kapitaal

Een eerste opbrengst van sociaal kapitaal is de mogelijkheid, zowel organisatorisch als financieel, om aan de LSR opleiding deel te nemen door het contact met instanties of begeleiders. De volgende citaten zijn van respondenten die zeer actief zijn als sportleider en voorafgaand aan de opleiding weinig te doen hadden. Door hun begeleiders, in de tekst niet met eigen naam genoemd, zijn zij gestimuleerd om de opleiding te volgen.

"Ruud vroeg of ik de opleiding wilde doen en ik had toch niks anders te doen. Dus waarom niet, is toch weer iets hè."

De LSR opleiding via Peter en ook maatschappelijk sportcoach. Daar komt misschien ook nog een deel twee in. En de ervaringen die ik doe. En de opleiding trainerscursus die ik wil gaan doen. Ja, dat heb ik allemaal via mijn contacten opgebouwd ja.

Deelname aan de LSR opleiding is een instrumentele opbrengst van het sociaal kapitaal (Lin, 2005) en kan gezien worden als een werkelijke bron binnen een sociaal netwerk (Bourdieu, 1986), deze bron is in veel gevallen de buurtsportwerker en/of jongerencoach. Er is een groeiend besef onder de respondenten van het nut van sociaal kapitaal en de opbrengsten vanuit het sociale kapitaal zijn gegroeid. De respondenten begrijpen dat andere mensen als instrumentele hulpbron gebruikt kunnen worden, zo blijkt uit het volgende citaat van een sportleider die meerdere keren per week actief is in de wijk.

"Connecties, hoe meer mensen je kent, hoe meer mensen je contact heb. Is altijd handig voor de toekomst."

Ook de volgende, werkloze, respondent ziet het nut van sociaal kapitaal in en heeft voor allerlei dingen een 'mannetje'. Hierin zijn de activiteiten die personen uitvoeren voor de respondenten een instrumentele opbrengst (Lin, 2005).

"Ik ken best wel veel mensen zeg maar, een is dit ander is dat. Dus ik heb overal wel een mannetje voor. Das handig. "

Hierbij lijkt 'meer is beter' van toepassing voor de respondenten. De volgende respondent, welke actief is als sportleider en graag een eigen bedrijf wil beginnen, geeft aan dat een groter netwerk meer oplevert.

"Ja, hoe groter het [netwerk/sociaal kapitaal] wordt hoe meer het oplevert. Door de dingen die je doet kom je met meerdere mensen in aanraking die je ook weer tips geven om verder te kunnen. "

De aanwezigheid van de coach of begeleider, in de praktijk vaak buurtsportcoach of jongerenwerken, kan ook gezien worden als opbrengst van sociaal kapitaal van cursisten en is meer dan alleen de organisatorisch en financiële mogelijkheid om de LSR opleiding te kunnen volgen. Enerzijds is de coach een instrumentele opbrengst, door het verkrijgen van bepaalde dingen, en anderzijds een expressieve opbrengst (Lin, 2005). Met de coach is vaak een sterke band opgebouwd, wat overeenkomt met 'bonding' sociaal kapitaal (Szreter & Woolcock, 2004), waardoor een groot onderling vertrouwen is ontstaan. Deze respondent is niet meer actief als sportleider, maar heeft ondanks dat nog altijd veel steun van zijn begeleider.

"Aan de LSR heb ik toen... Peter was toen mijn coach zeg maar en die heeft mij veel geholpen met alles en zo. Daar heb ik nu nog contact mee. Dus die heb ik wel aan de LSR over gehouden."

De coach heeft een stimulerende rol ten opzichte van de cursisten die begeleid worden. Voor deze cursisten zijn hun coaches een belangrijke hulpbron en vertrouwenspersoon. Hierbij gaat het voornamelijk om 'social support'. (Lazarus & Folkman, 1984). Ook na afronding van de cursus blijven de coaches belangrijk voor de cursisten en hun verdere ontwikkeling. Op het moment dat de contacturen met de docent wegvallen, zal de coach de begeleidende taak alleen op zich nemen, waarbij het wederom neerkomt op 'social support'. Onderstaand citaat gaat in op de rol van de coach voor de cursisten.

Bram heeft wel gezorgd dat ik heb doorgezet. Zonder hem had ik het nooit gehaald. Dan had ik een paar lessen gedaan en daarna niet meer gekomen. Fijn hoor. Anders was ik echt al lang gestopt, maar Bram heeft iedere keer toch weer gezegd van je moet gewoon doorgaan.

Als stimulator van schoolmotivatie heeft de coach een belangrijke rol. Kleine en Peters (2013) schrijven deze rol toe aan ouders, maar voor de respondenten lijkt dit te gebeuren door hun coach. Normen en verwachtingen richting cursisten zijn eveneens een stimulatie tot opleidingsmotivatie, wat overeenkomstig is met Kleine en Peters (2013). Ook de relatie tussen de coach en de LSR docent lijkt belangrijk te zijn voor respondenten, wat er ook voor zorgt dat respondenten gemotiveerd blijven. Teachman, et al. (1997) geven aan dat de ouder-school relatie belangrijk is voor studiesucces, in het geval van de respondenten lijkt de coach-docent relatie belangrijk voor succes tijdens de opleiding. De coach speelt een belangrijke rol in het hebben van studiesucces van cursisten tijdens de LSR opleiding.

Respondenten geven aan dat het waarde heeft dat zij de opleiding hebben afgerond, terwijl andere dat niet deden. Zij ervaren het doorzetten tijdens de opleiding als waardevol en zijn trots op het behalen van de opleiding.

"je bent er mee bezig geweest. Je hebt het toch gedaan, dan is het wel beter dat je het wel haalt dan dat je het niet haalt. Je hebt het doorgezet."

"Nou, het bewijs dat ik toch trots op mezelf mag wezen. Dat ik ondanks de problemen die ik toen had toch een opleiding heb afgerond."

Naast de 'social support' is de coach ook een inspiratiebron en voorbeeld voor de cursisten. De volgende cursist ervaart veel emotionele steun en wil graag worden als haar coach.

Ja weet je, personen zoals Peter bijvoorbeeld. Die zijn echt goud waard. Die kunnen je emotioneel zo erg steunen en die laten het juiste voorbeeld zien. Als ik iemand moet noemen die de meeste inspiratieve persoon is geweest dan is Peter daar zeker één van. En ik wil ook zo'n persoon worden later weet je.

De coach speelde dus een doorslaggevende rol in het leertraject van deze cursisten. Allereerst organiseren coaches vaak de opleiding en benaderen ze geschikte deelnemers. Daarnaast begeleiden zij de cursisten tijdens hun leertraject en rondom de contacturen met de docent, waarin de relatie met deze docent zeer belangrijk lijkt. Tot slot is de coach de stabiele factor voor, tijdens en na de opleiding. Waar de docent een tijdelijke factor is, blijft de coach vrijwel altijd betrokken bij de cursisten. De invloed van de coach is groot op de respondenten, enerzijds als stimulator anderzijds emotioneel. Dit kan gezien worden als expressieve opbrengst van sociaal kapitaal voor de respondenten (Lin, 2005).

5.2.2. Investering in sociaal kapitaal

Waar de coach model staat voor respondenten, daar vervullen de respondenten een voorbeeldfunctie voor hun sociale kapitaal. Respondenten geven aan het belangrijk te vinden om het goede voorbeeld te geven en dan vooral aan de jongere generaties. Enerzijds als rolmodel om hen tot sporten te motiveren en anderzijds als voorbeeldfunctie omtrent gedrag buiten het sporten om. Respondenten vinden het belangrijk dat de jeugd ondersteund wordt om ze te weerhouden van verleidingen die op langere termijn een negatief effect hebben. Voorbeelden hiervan zijn 'hangen op straat' en 'roken', respondenten motiveren de jeugd in dat geval tot sporten. Een vrouwelijke respondent, die veel trainingen geeft aan Turkse meisjes, geeft het belang van haar voorbeeldfunctie weer in het volgende citaat.

"Ja, meisjes en voetbal dat komt niet heel veel voor. Maar ik zit ook in een wijk waar vooral Turkse mensen wonen zeg maar en bij ons is het al helemaal niet bekend. Zij zijn meer van tennis en volleybal en nu hebben zij zoiets van dan zien ze mij voetballen of zo. En ook al ga ik 5x hooghouden of zo. Dan is het al helemaal wauw. (...) Ja, ik kan niet met een sigaret rondlopen en de plek waar ik die trainingen geef is dezelfde plek als waar ik woon en werk.

De volgende mannelijke sportleider vindt het vooral belangrijk dat de jeugd niet 'op straat hangt', maar iets gaat doen waar zij wat aan hebben en wil daar een voorbeeld in zijn.

Dat ze [de jeugd] niet op straat moeten hangen. Deed ik zelf wel altijd, word je niet beter van. Ook geen politie of drugs of zo hè. Dat is ook niet goed.

De respondenten hebben zelf in het verleden dingen gedaan die zij anders hadden willen doen, zoals het niet afronden van school of drugs gebruiken. In hun voorbeeldfunctie willen de respondenten jongere generaties behoeden voor deze valkuilen door hen advies en het goede voorbeeld te geven. Door deze voorbeeldfunctie geven respondenten bewust iets terug aan hun sociaal kapitaal, wat als een investering gezien kan worden. Wanneer respondenten investeren in hun sociaal kapitaal dan lijkt de klik of band met de ander een belangrijke rol te spelen, wat overeenkomt met 'bonding' sociaal kapitaal. Op het moment dat zij zelf ergens gaan werken of iemand moeten aannemen lijkt het hebben van een relationele band regelmatig belangrijker dan de kwaliteit die iemand levert.

'Dan kies ik voor iemand die iets minder goed is en waarbij wel een klik is. Dan help ik hem om ook heel goed te worden. Die klik is wel echt belangrijk. Je praat dan over elke dag heen en over veel uren in de week en dan breng je samen veel tijd door. Dus dan is dat wel van belang hoor.'

De klik of band wordt door respondenten hoog gewaardeerd. Dat staat in contrast met wat hiervoor over duurzaamheid van sociaal kapitaal is omschreven, namelijk dat respondenten vooral geïnteresseerd zijn in 'bridging' sociaal kapitaal met als doel veel oppervlakkige nieuwe contacten. Voor sommige respondenten is niet alleen de klik is belangrijk maar ook de kwaliteiten die een persoon bezit. De volgende respondent droomt over een eigen bedrijf en wil daarin alleen de beste kwaliteit bieden.

'Uh, ja als ik naar mezelf kijk. Iemand waar ik wel een klik mee heb. Maar als iemand echt heel goed is en ik heb er geen klik mee dan denk ik toch dat dat wel belangrijker is. Dat je dan zo iemand [iemand met veel kwaliteit] hebt is dan belangrijker dan dat je iemand hebt waar je wel een klik mee heb die minder goed is voor je cliënten.'

Het hebben van een band of klik lijkt te zorgen voor een groter onderling vertrouwen bij deze cursisten. Dit is volgens hen in veel gevallen belangrijker dan de kwaliteit die iemand levert. Het voelen van een klik is een belangrijke factor voor het aannemen van personen of zelfs het afzien van een functie.

Naast het hebben van een klik of een band in samenwerking, vinden de respondenten het geven van een kans ook belangrijk. Uit eigen ervaring weten de respondenten dat er bij een sollicitatie naar werkervaring wordt gevraagd, die ze vaak niet hebben. Daarom zijn zij geneigd om mensen zonder werkervaring wel een kans te bieden.

Ik heb het zelf meegemaakt ik heb wel de opleidingen, maar mis de ervaring bij dingen. Ik vind iemand zonder ervaring moet ook een kans kunnen krijgen.

Als ik naar mijn eigen kijk is ervaring niet belangrijk, want je hebt heel veel mensen die hebben kwaliteiten. Maar sommige mensen hebben nooit de kans gekregen. Ik zou er dan eerder voor kiezen om iemand de kans te geven waarvan ik denk dat diegene de kwaliteiten heeft en die die kans nog niet heeft gehad. Omdat het uit mijn ervaring ook allemaal moeilijk is

Hierbij lijkt de klik en band met personen wederom belangrijk, aangezien respondenten aangegeven graag anderen uit hun directe omgeving te willen helpen bij het vinden van een baan. Het lijkt er sterk op dat respondenten iemand willen aannemen die op hen lijkt, wat neerkomt op het verschijnsel dat mensen met overeenkomsten vaker naar elkaar toetrekken (Zenou, 2013). Ook geven respondenten aan dat personen ergens ervaring op moeten kunnen doen en dat zij hen deze kans willen bieden. Mensen met meer sociaal kapitaal hebben meer kans op werk en ontwikkeling (Knipprath & De Rick, 2014), ook de respondenten geven hun sociaal kapitaal een kans.

Ikzelf persoonlijk ga mensen uit mijn wijk helpen die niet aan werk kunnen komen, deze mensen ga ik helpen aan werk te komen bij mijn bedrijf. (...) Omdat ik goed ben voor mijn medemens. Ik help liever iemand die ik ken en desnoods zal ik hem die cursussen moeten betalen voordat hij kan gaan werken. Ik betaal dat de cursus zodat hij bij mij kan komen werken.

Naast de kans op betaalde arbeid willen respondenten anderen ook de kans geven op ontwikkeling. Personen die niet de juiste kwaliteiten bezitten zullen door de respondenten ondersteund worden in hun ontwikkeling. Ook op dit gebied vinden respondenten het belangrijk om hun medemens te helpen.

Dan ga ik praten met diegene en ik stuur hem liever niet weg. Ik wil hem een kans geven. Ik zou wel echt proberen om hem mee te krijgen. Kom gewoon op tijd. er moet wel heel veel gebeuren voordat ik hem echt weg stuur. Ik zou hem echt proberen om te scholen en kom op tijd.. omdat ik zelf ook die kans heb gehad vind ik van Ruud. ik heb het nooit zo bont gemaakt, maar ik heb wel die kans gehad en die kans moet je ook wel aan andere geven.

Het geven van een kans lijkt belangrijk te zijn door de eigen ervaring die respondenten hebben met het vinden van werk. Ook het geven van kans op verdere ontwikkeling is belangrijk voor hen en lijkt een basis te hebben in de kansen die zij zelf hebben gekregen. Door het geven van een kans aan anderen willen respondenten 'goed' zijn voor hun netwerk, wat wederom neerkomt op een investering in hun sociale kapitaal.

6. Conclusie en discussie

In dit onderzoek is duurzaamheid van de zeven beschreven kapitaalvormen het onderzoeksonderwerp geweest, waarbij extra nadruk gelegd is op sociaal kapitaal. Duurzaamheid en sociale relaties zijn de hoofdthema's van dit onderzoek. Allereerst ging het in dit onderzoek over de duurzaamheid van kapitaalvormen in relatie met het vinden en verkrijgen van een baan. Daarnaast ging het over de betekenis die respondenten geven aan sociaal kapitaal met betrekking tot de duurzaamheid van andere kapitaalvormen. Ik beschrijf eerst hoe het concept duurzaamheid binnen dit onderzoek is toegepast. Duurzaamheid heb ik geoperationaliseerd als het behouden van kapitaalvormen, met andere woorden *'blijft datgene wat cursisten hebben geleerd na verloop van tijd behouden voor hen?'*. De kapitaalvormen zijn tijdelijk kunstmatig van elkaar gescheiden. De scheiding is gemaakt op basis van de definities van Bourdieu (1984, 1986), De Jong en Leseman (2001), Engbersen (2002), Guiaux (2011) en Wacquant (1995) omtrent de verschillende kapitaalvormen (zie hoofdstuk 1.1, Wat is sociaal kapitaal?). Zijn de zeven kapitaalvormen, te weten: *menselijk-, cultureel-, symbolisch-, linguïstisch-, economisch-, fysiek- en sociaal kapitaal*, duurzaam en heeft dit een relatie met het vinden en verkrijgen van een baan?

De duurzaamheid van het *menselijk kapitaal* lijkt zeer groot te zijn. Voor de meeste respondenten kan geconcludeerd worden dat menselijk kapitaal, verworven aan het eind van de opleiding (Kuppens, 2013), behouden is gebleven en dus duurzaam is. De respondenten ervoeren een vergroting van praktische vaardigheden, het gevoel een betere sportleider te zijn, meer zelfvertrouwen, meer kennis over het begeleiden van activiteiten en meer ervaringsdeskundigheid in diverse situaties. Dit betekent niet dat ze geen opfrisser nodig hadden want bepaalde zaken, zoals praktische regels over een speluitleg, waren niet behouden. Enerzijds kan de noodzaak van een opfrisser gezien worden als het niet behouden van menselijk kapitaal; anderzijds voelen de respondenten zich capabel genoeg als sportleider en dit kan gezien worden als behoud van het menselijk kapitaal. Behoud en uitbreiding van het menselijk kapitaal kan zorgen voor een grotere kans op de arbeidsmarkt (Edzes et al., 2010; Knipprath & De Rick, 2014). De opzet van de opleiding was van praktische aard. Ze leerden, door te doen. Westhoff (2001) ziet binnen het handelen of doen het leereffect ontstaan en beweert dat uiteindelijk al het leren ontstaat vanuit handelen. Dit zou betekenen dat de praktische manier het leereffect vergroot. De groep respondenten hadden een laag opleidingsniveau, waardoor de opleiding zeer speciaal voor hen was en wellicht de duurzaamheid van het menselijk kapitaal gunstig beïnvloedde.

Een onderdeel van het leerproces van de respondenten was het hanteren van regels en afspraken, wat valt onder *cultureel kapitaal*. Kuppens (2013) laat zien dat cursisten moeite hadden om zich aan de verplichtingen en afspraken te houden die bij zo'n opleiding horen. In dit onderzoek waren de uitkomsten hierover volstrekt omgeslagen. De respondenten gaven nu aan dat regels belangrijk zijn tijdens het leidinggeven aan groepen en dat deelnemers zich moeten houden aan de 'normale' regels. Dat deze regels als 'normaal' worden beschouwd suggereert dat dit binnen hun habitus (Bourdieu, 1986) is opgenomen. Het cultureel kapitaal van de respondenten heeft dus een belangrijke ontwikkeling doorgemaakt en blijkt daarmee ook duurzaam te zijn.

De rol die de opleiding op de ontwikkeling van cultureel kapitaal had is niet geheel duidelijk. Deze omslag kan door meerdere factoren zijn veroorzaakt. De rol van de coach als expressieve

opbrengst (Lin, 2005) is eerder uitgebreid beschreven (zie 5.2. Sociale relaties). Wellicht heeft de coach ook een belangrijke rol in de ontwikkeling van dit culturele kapitaal in de vorm van normafdwingend sociaal kapitaal (Morgan & Sørensen, 1999). De coach kon door het stellen van normen invloed uitoefenen op de motivatie en het opleidingssucces van de respondenten. Ook een verandering van levensfase, van adolescentie naar jongvolwassenheid, kan de ontwikkeling van het cultureel kapitaal bij de respondenten mogelijk verklaren. Adolescenten zetten zich af tegen regels en afspraken, terwijl jongvolwassen normen, waarden en regels gemakkelijker accepteren (Clerkx, de Groot & Prins, 2011). Daarnaast was hun functie als sportleider mogelijk van invloed op het culturele kapitaal. Eerst waren zijn leerling bij een les. Nu waren ze zelf de begeleider van activiteiten. Als leerling/cursist moesten zij luisteren naar opgelegde regels en als sportleider maken zij nu zelf die regels. Deze verschuiving kan een verklaring zijn voor de duurzaamheid van hun cultureel kapitaal. De waarde van cultureel kapitaal voor het vinden en verkrijgen van een baan waren voor hen beperkt. Personen die ervoor kiezen zich niet te conformeren aan waarden, normen, afspraken en regels zijn minder aantrekkelijk voor een werkgever en dat maakt de kans op werk kleiner (Slagter, Meijering, Jacobs-Moonen, Landeweerd & Meyer, 2004).

Het diploma en de opleiding kregen nog steeds een positieve erkenning van de respondenten, wat overeenkomt met de bevindingen van Kuppens (2013). De *symbolische waarde* van het diploma is zelfs gestegen doordat zij meer praktische bruikbaarheid ervoeren. Het symbolisch kapitaal is daarmee behouden gebleven en ook duurzaam gebleken. Dat de opleiding een positieve erkenning kreeg van de respondenten kan ook te maken hebben hun startkapitaal (Kuppens, 2013). Voor veel respondenten was de LSR opleiding het hoogste en/of enige diploma na het voortgezet onderwijs, waardoor dit diploma van grote waarde voor hen was. Daarbij komt dat een diploma voor hen staat voor kwaliteit.

Taal vergroot de kansen op een baan (De Jong & Leseman, 2001). Een grotere woordenschat werkt dan ook positief op het verkrijgen van een baan. Cursisten zien weinig tot geen meerwaarde in taal, waardoor het *linguïstisch kapitaal* voor hen weinig betekenis heeft. Opvallend genoeg lijkt, ondanks deze desinteresse, het linguïstisch kapitaal toch te zijn toegenomen. Kuppens (2013) geeft aan dat respondenten extra woorden hebben geleerd tijdens de hun opleiding. Dit leerproces leek zich door te zetten na de opleiding. Respondenten gaven aan voor iedere doelgroep een andere woordkeuze te gebruiken. Dit vraagt om een groter linguïstisch kapitaal. Enerzijds zijn respondenten niet geïnteresseerd in de waarde van taal; anderzijds is het linguïstisch kapitaal groter geworden. Het ontbreken van een bepaalde interesse in taal betekende dus niet dat zij zich hierin niet hadden ontwikkeld.

Voor de duurzaamheid van het *economisch kapitaal* is het lastig een eenduidige conclusie te trekken. Kuppens (2013) spreekt van een opleiding als economische bouwsteen (Bourdieu, 1986; Guiaux, 2011). Deze bouwsteen wordt door respondenten in mijn onderzoek wederom genoemd en is daarmee duurzaam. Cursisten verwachten een betaalde baan te kunnen verkrijgen door het volgen van de opleiding (Kuppens, 2013). In dit onderzoek is deze verwachting op een betaalde baan afgenomen, respondenten gaven aan nog minimaal één hoger diploma te moeten behalen voordat zij in aanmerking komen voor werk. Het lijkt twijfelachtig of de toename van economisch kapitaal die Kuppens (2013) beschrijft een reële uitkomst is van de werkelijkheid. De vraag is of er

überhaupt betaalde arbeid te vinden is voor een assistent sportleider, die niet zelfstandig groepen mag begeleiden. Daarbij is het aantal concurrenten op sportgebied vanuit de MBO's, zoals MBO Sport & Bewegen of het CIOS, drastisch toegenomen. Waardoor de verwachting zoals Kuppens (2013) die beschrijft met betrekking tot een betere financiële positie lijkt ongegrond. Het is moeilijk een eenduidig antwoord over duurzaamheid van economisch kapitaal te geven. Enerzijds is de verworven bouwsteen, die een indirecte invloed heeft op het economisch kapitaal van de respondenten, wel duurzaam; anderzijds heeft de opleiding weinig invloed op hun financiële positie. Om toch een stijging van het economisch kapitaal te realiseren is het onder andere belangrijk dat werkloze jongeren fit worden of blijven, wat invloed heeft op de fysieke prestaties van het menselijk lichaam (Steenbeek & Jettinghof, 2008).

Het *fysieke kapitaal* gaat over deze fysieke prestaties van het menselijk lichaam (Wacquant, 1995). Bij de duurzaamheid van het fysiek kapitaal van deze respondenten was een opvallende tegenstelling te constateren. Respondenten vonden lichaamsbeweging van belang en zeker als sportleider. Vreemd genoeg bleken zijzelf minder te sporten. Het belang dat respondenten hechten aan sport en gezondheid is duurzaam, maar hun eigen fysiek kapitaal is dat niet. De ontwikkeling van andere kapitaalvormen heeft invloed op het fysiek kapitaal (Pinxten & Lievens, 2014; Steward, Smith & Moroney, 2012). Opvallend is dat de ontwikkeling van kapitaalvormen, die bij een aantal respondenten heeft plaatsgevonden, niet zorgt voor de stijging van het fysiek kapitaal waar Pinxten en Lievens (2014) over spreken. Ook de leefstijl, sociale contacten en zelfredzaamheid kunnen het fysiek kapitaal positief beïnvloeden (Kamphuis, Etman, Oude Groeniger en van Lenthe, 2014). Deze positieve invloed lijkt voor de respondenten niet van toepassing, zij hebben meer sociale contacten, zijn zelfredzamer geworden en zijn zich bewust van hun gezondheid. Fysiek kapitaal wordt door de respondenten belangrijk gevonden maar zij handelen niet naar deze opvatting, waardoor het fysiek kapitaal is afgenomen. Om een grotere kans te maken op een baan is het belangrijk dat de respondenten fit-zijn (Steenbeek & Jettinghoff, 2008). Binnen dit fysiek kapitaal ligt mogelijk het pijnpunt voor het niet vinden van een baan. Werklozen hebben namelijk een negatievere gezondheidsbeleving (Schuring et al., 2011) en blijken ook daadwerkelijk een ongezondere levensstijl te hanteren dan werkende mensen (Bartley et al., 2004). Respondenten associëren sport, naast het fysieke aspect, vooral met 'gezellig' en 'sfeervol'. Dit zijn onderdelen van het sociale kapitaal.

Het *sociale kapitaal* van de respondenten bleek weinig duurzaam te zijn, al was het wel gegroeid. Deze opvallende conclusie kan getrokken worden doordat respondenten aangeven vrijwel geen contacten meer te onderhouden met medecursisten en/of docenten, waardoor deze groep vrijwel geen rol meer speelt binnen hun sociale kapitaal (Simpson, 2005). Een reden hiervoor lijkt een gebrek aan diversiteit tussen personen te zijn, waardoor zij minder interessant zijn om binnen hun sociale netwerk te behouden (Barabási, 2002). Respondenten zijn meer geïnteresseerd 'bridging' sociaal kapitaal, waardoor zij toegang krijgen tot nieuwe bronnen en kansen binnen een ander netwerk (Stone, 2013). Deze nieuwe bronnen zijn belangrijk bij het vinden en verkrijgen van een baan (Granovetter, 1995; Lin, 1991). Met de coach blijft wel duurzaam contact bestaan. Contact met hun coach leverden de respondenten veel meer opbrengsten op dan contact met medecursisten.

Het ontwikkelen en behouden van kapitaalvormen is belangrijk voor het vinden en verkrijgen van een baan (Bourdieu, 1986; Guiaux, 2011). De mate van ontwikkeling of duurzaamheid is afhankelijk van het individu, waarbij alle kapitaalvormen met elkaar in verband staan (Steward et al., 2012). Door de ontwikkeling van één kapitaalvorm, werden in veel gevallen andere kapitaalvormen mee ontwikkeld. Het ontmoeten van nieuwe mensen, kan personen meer kans op betaalde arbeid geven, hun woordenschat vergroten, extra kansen bieden op opleidingen of ervaringen en geeft kans op het gebruik maken van een andere persoon. Op deze wijze zijn alle kapitaalvormen met elkaar verbonden en kan de duurzaamheid van kapitaalvormen niet los worden gekoppeld van persoonlijke kenmerken. Deze zijn voor elk individu anders. Alle respondenten bezitten een unieke habitus (Bourdieu, 1986), waardoor hun gedachten en handelingen van elkaar verschillen. Deze individuele achtergrond van de respondent is onmogelijk te vangen onder één kapitaalvorm, maar hebben ontegenzeggelijk invloed op de duurzaamheid van de kapitaalvormen als een geheel. Deze bevinding suggereert dat het enkel bestuderen van een kapitaalvorm te beperkt kan zijn en dat de context een grote rol kan spelen in de duurzaamheid van de kapitaalvormen. Deze context was voor ieder individu anders, waardoor ook de duurzaamheid van kapitaalvormen voor ieder individu anders was. Een deel van de respondenten investeerden bewust in hun eigen ontwikkeling, terwijl anderen daar helemaal niet mee bezig waren. Respondenten die zich actief hebben ingezet als sportleider zullen een grotere ontwikkeling hebben doorgemaakt op vrijwel alle kapitaalvormen, waarbij het fysiek kapitaal een uitzondering betreft. Uiteindelijk kan gesteld worden dat alle kapitaalvormen duurzaam kunnen zijn en dat de mate van duurzaamheid sterk beïnvloed wordt door het individu.

De betekenis die respondenten geven aan sociaal kapitaal met betrekking tot de duurzaamheid van andere kapitaalvormen is binnen deze conclusie/discussie nog onbesproken. Welke koppeling kan op basis van dit onderzoek gemaakt worden tussen duurzaamheid van kapitaalvormen en de betekenis van sociaal kapitaal voor de respondenten?

De coach, als sociale kapitaal, vormt in dit geval een koppeling met de duurzaamheid van kapitaalvormen. Uit dit onderzoek blijkt dat de coach als organisator, stimulator en vertrouwenspersoon een doorslaggevende rol gespeeld heeft in de verdere ontwikkeling van respondenten en de mate van duurzaamheid van hun kapitaalvormen. Deze vorm van 'social support' (Lazarus & Folkman, 1984) hadden deze respondenten nodig om verworven kapitaalvormen te behouden en om door te ontwikkelen. Binnen de opleiding leek de coach de ouderrol over te nemen voor wat betreft het stellen van normen, het motiveren en het faciliteren van de respondenten (Kleine & Peters, 2013). Hierbij werd het succesvol afronden van de opleiding door respondenten beïnvloed door de relatie tussen de docent en de coach (Teachman et al., 1997). De coach speelde daarom een belangrijke rol in het verwerven en behouden van kapitaal.

Volgens Lin (2005) kunnen deze expressieve opbrengsten van sociaal kapitaal de duurzaamheid van kapitaalvormen beïnvloeden en ze hebben daarmee een belangrijke invloed op de uitkomsten van dit onderzoek. Respondenten zelf leken meer gericht op de instrumentele opbrengsten van sociaal kapitaal en dan voornamelijk op het 'eigen gewin'. Zij zagen sociaal kapitaal als 'handig', waarmee het gebruik maken van diensten binnen hun netwerk bedoeld werd.

Tussen de eigen investering in sociaal kapitaal en de duurzaamheid van kapitaalvormen is eveneens een koppeling te maken. Het aannemen van een voorbeeldfunctie zorgde ervoor dat respondenten zich meer bewust werden van het voorbeeld dat zij gaven en dat anderen dit over konden nemen (Klaassen & Wessels, 2010). Dit is een voorbeeld van de duurzaamheid van cultureel kapitaal, waar het aannemen van deze voorbeeldfunctie een ontwikkeling bewerkstelligt binnen het menselijk, linguïstisch- en symbolisch kapitaal. Doordat respondenten de leidersrol aannamen lieten deze respondenten zien dat tijdens de opleiding verworven vaardigheden behouden zijn gebleven. Zij hebben bijvoorbeeld geleerd om hun woordkeuze af te stemmen op de specifieke doelgroepen die zij begeleiden. De invloed op de duurzaamheid van kapitaalvormen van zowel de opbrengsten van als investeringen in het sociale kapitaal is dus groot.

Dat bepaalde kapitaalvormen voor deze respondenten een duurzaam karakter kunnen hebben heeft mogelijk invloed op verschillende actoren, zoals voor werklozen. Door het volgen van een opleiding hebben de respondenten een structureel duurzame basis gecreëerd waarmee zij zichzelf kunnen ontwikkelen in de richting van een betaalde baan. Ditzelfde kan mogelijk voor werklozen gelden. Deze basis zal net als bij de respondenten waarschijnlijk aanhouden, wanneer zij blijven investeren in de opgedane kapitaalvormen. Voor het verder ontwikkelen van deze duurzaamheid was de follow-up na de opleiding belangrijk. Door het behouden van geleerde kwaliteit kunnen de sportleiders aantrekkelijker zijn voor werkgevers, waardoor het opbouwen van duurzame kapitaalvormen een stap richting een baan kan zijn. De rol van een opleiding in het vinden en verkrijgen van een baan kan hierdoor groter worden en werkgevers kunnen meer rekenen op het behoud van een bepaalde opleiding. Hierdoor kan de nadruk op de arbeidsmarkt verschuiven in de richting van opleidingen, waardoor steeds meer werklozen een opleidingen kunnen inzetten als opstap naar een baan. Hier kunnen zowel de werkgevers en werknemers op inspelen. Werkgevers kunnen specifiek zoeken op een bepaalde opleiding en werknemers of werklozen kunnen zich opleiden op een bepaald vakgebied. Voor werkgevers is het belangrijk om de begeleiding van werknemers goed te organiseren, vanuit dit onderzoek blijkt dat het sociale kapitaal een belangrijke rol speelt in de duurzaamheid van andere kapitaalvormen. Ditzelfde is van toepassing voor scholen, opleiders en dergelijke instanties. Voor de respondenten was de rol van de coach doorslaggevend, voor opleidingen en werkgevers is het handig om hier op in te spelen. Wanneer zij een optimaal leereffect en duurzaamheid van de verworven kapitaalvormen willen bereiken doen zij er goed aan om cursisten of werknemers te koppelen aan een begeleider of coach. Om daadwerkelijk succesvol te zijn op de arbeidsmarkt is de individuele context, met daarbinnen de duurzaamheid en ontwikkeling van kapitaalvormen, doorslaggevend.

Het doel van dit onderzoek was om de duurzaamheid van, via een opleiding verworven, kapitaalvormen te achterhalen. De analyse van de semigestructureerde interviews met dertien respondenten gaf aan dat de duurzaamheid van kapitaalvormen voornamelijk afhankelijk was van de individuele context van de respondenten. Voor respondenten die veel hebben geïnvesteerd in hun kapitaal waren de kapitaalvormen duurzamer dan voor respondenten die dit niet deden. Het sociale, fysieke en economisch kapitaal bleken minder duurzaam te zijn voor de respondenten. Het cultureel-, menselijk-, linguïstisch- en symbolisch kapitaal waren voor de respondenten wel duurzaam. Dit was toe te schrijven aan de mate van een bewuste investering in de kapitaalvormen. Uiteindelijk speelde de individuele context een belangrijke factor. De

daadwerkelijke duurzaamheid van een kapitaalvorm hing af van de persoonlijke inzet, motivatie en gedrevenheid en de aanwezigheid van een coach. Voor werklozen betekent dat het volgen van een opleiding en het verwerven van kapitaalvormen bij kan dragen aan het verkrijgen van een baan. Het is belangrijk om actief te investeren in de duurzaamheid van kapitaalvormen, waardoor de kans op werk toe kan nemen en werkloosheid misschien kan afnemen (Bourdieu, 1986; Guiaux, 2011).

7. Reflectie

Binnen deze reflectie kijk ik kritisch terug naar mijn onderzoek en de gevonden resultaten. Daarnaast zullen mogelijkheden voor vervolgonderzoek worden besproken.

7.1. Kritische kanttekening

De duurzaamheid van kapitaalvormen zijn in dit onderzoek onderzocht bij een laaggeschoolde doelgroep, of zoals Kuppens (2013) het beschrijft *'een doelgroep met weinig startkapitaal'*. Hiermee doelt Kuppens (2013) op de respondenten, welke weinig kapitaalvormen hebben ontwikkeld voorafgaande aan de LSR opleiding. Kuppens (2013) stelt daarbij dat personen met minder startkapitaal meer kapitaalvormen ontwikkelen tijdens de opleiding dan personen met meer startkapitaal. Dat personen weinig kapitaalvormen hadden kan de duurzaamheid beïnvloeden. Het zou een goede aanvulling op het onderzoek zijn geweest wanneer ook personen met veel kapitaalvormen betrokken waren. Daarnaast zijn er wellicht meerdere duurzame aspecten binnen dit onderzoek, maar zien en benoemen respondenten dit niet door het ontbreken van een bepaalde *'helicopterview'*, waardoor waardevolle informatie niet verkregen is.

Wellicht zijn er verschillen in duurzaamheid met een andere opleiding. Het feit dat mijn onderzoek gericht is op een sportopleiding kan de uitkomsten beïnvloed hebben. Binnen een sportopleiding, en vooral de LSR opleiding, wordt veel in de praktijk gedaan. Andere opleidingen kunnen meer theoretisch van aard zijn, wat wellicht van invloed is op de duurzaamheid. Het theoretisch aanleren van bepaalde stof kan op een andere manier duurzaam zijn dan het begeleiden van activiteiten. Hierover geeft mijn onderzoek geen duidelijkheid.

Doordat ik met een laaggeschoolde doelgroep te maken had heb ik de respondenten verteld dat ik een onderzoek deed naar wat de LSR cursisten doen met de opleiding. Mijn vermoedde was dat respondenten niet bekend waren met verschillende kapitaalvormen, dit wilde ik niet aanhalen om hen vooraf niet te beïnvloeden. Hierdoor kan eveneens waardevolle informatie niet naar voren zijn gekomen.

Mijn rol als onderzoeker is mogelijk van invloed geweest op het onderzoek. De onderzoeker is namelijk werkzaam bij de NSA, docent LSR en betrokken bij de organisatie van meerdere cursussen. Ondanks dat ik de *'dubbele pet'* heb getracht te voorkomen heeft dit wellicht invloed gehad op de resultaten. Verder is mogelijk dat ik bepaalde zaken niet diep genoeg heb uitgevraagd omdat ik deze herkende uit mijn eigen werksituatie en hier onbewust mijn eigen interpretatie aan heb gegeven. Daarnaast kunnen respondenten beïnvloed zijn door de onderzoeker, zij waren namelijk op de hoogte van mijn functie binnen de NSA.

Ondanks het gebruik van definities rondom kapitaalvormen bleef het moeilijk om de verschillende kapitaalvormen geheel van elkaar te scheiden. Wanneer personen door een opleiding te volgen een betere financiële positie verwerven stijgt het economisch kapitaal, waardoor de opleiding vermoedelijk een grotere positieve erkenning van de cursist krijgt en wat een stijging van het symbolisch kapitaal betekent. Alle kapitaalvormen staan met elkaar in verband, waardoor het gebruik maken van een kunstmatige scheiding moeilijk was en bepaalde resultaten binnen meerdere kapitaalvormen te duiden zijn. Uiteindelijk kan dit van invloed zijn geweest op de resultaten binnen dit onderzoek.

De respondenten binnen mijn onderzoek zijn deels afwijkend van die uit het onderzoek van Kuppens (2013). Hierdoor heeft een deel van mijn respondenten een andere achtergrond. Deze andere achtergrond kan invloed hebben op het leer- en ontwikkelingsproces dat iemand doormaakt, waardoor duurzaamheid gewaarborgd of niet gewaarborgd kan worden. Een nadelig effect van de moeizame zoektocht naar respondenten is dat de onderzoeker hierin geen keuze had en alle bereidwillige respondenten nodig had binnen het onderzoek. Hierdoor kon er geen rekening gehouden worden met de man/vrouw verhouding, eerder opleidingsniveau en andere factoren.

7.2. Vervolgonderzoek

Bij de kritische kanttekeningen worden al een aantal interessante opties voor vervolgonderzoek aangehaald. Allereerst het veranderen van de doelgroep, het zou goed zijn om eenzelfde onderzoek uit te voeren bij een doelgroep met een hoog opleidingsniveau en veel startkapitaal. Tevens zou het goed zijn om onderzoek te doen naar de duurzaamheid van de niet geslaagde LSR cursisten, wat gebeurt er met hun kapitaalvorming.

Naast een andere doelgroep zou het onderzoeken van een andere opleiding eveneens andere inzichten kunnen geven. Heeft de duur van de opleiding bijvoorbeeld invloed op de duurzaamheid van kapitaalvormen. Het uitvoeren van eenzelfde onderzoek binnen een meerjarige MBO sportopleiding zou andere resultaten kunnen opleveren. Hierbij kan het verschil tussen praktijkonderwijs en theoretisch onderwijs eveneens gemaakt worden.

Binnen dit onderzoek is geen onderscheid gemaakt in afkomst, leeftijd, geslacht, sporten of gezinssituatie. Onderzoek naar de duurzaamheid van kapitaalvormen op basis van bovengenoemde variabele kan mogelijk andere uitkomsten geven. Uiteindelijk is het wisselen van de doelgroep en het soort opleiding de meest logische keuze binnen vervolgonderzoek naar de duurzaamheid van kapitaalvormen.

8. Literatuurlijst

- Barabási, A. (2002). *Linked: how everything is connected to everything else and what it means for business, science, and everyday life*. London: Penguin Group.
- Bartley, M., Sacker A., & Clarke, P. (2004). Employment status, employment conditions, and limiting illness: prospective evidence from the British household panel survey 1991- 2001. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 58, 501-506.
- Bourdieu, P. (1986). 'Forms of capital' in J. C. Richards (eds). *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241-258). New York: Greenwood Press
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction. A social critique on the judgement of taste*. Harvard: Harvard University Press
- Burger, B. (2009). *Sociaal kapitaal op de arbeidsmarkt*. (Scriptie) Geraadpleegd via <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/36604> (26-1-2015).
- CBS (2015). *Beroepsbevolking naar geslacht en leeftijd*. Geraadpleegd Via <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=71738NED&D1=22,26&D2=0&D3=0&D4=a&D5=31,36,41,46,51,60,65,l&HD=140304-1009&HDR=T,G4&STB=G2,G1,G3> (23-1-2015).
- Clerkx, M., Groot, r, de. & Prins, F. (2011). *Grensoverschrijdend gedrag van pubers*. Antwerpen – Apeldoorn: Garant uitgevers.
- Coleman, J. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American journal of sociology, supplement: organizations and institutions: sociological and economic approaches to the analysis of social structure*, 94, 95-120
- Coleman, J. & Fararo, T. (1992). *Rational choice theory: advocacy and Critique*. New Delhi: International educational and professional publisher.
- Echtelt, P. van (2010). *Een baanloos bestaan: De betekenis van werk voor werklozen, arbeidsongeschikten en werkenden*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Edzes, A., Broersma., L., & Van Dijk, J. (2010). *Economische transitie van laagopgeleiden. Overzicht van de literatuur naar economische stijging van laag opgeleiden in Steden*. Den Haag: Nicis institute.
- Engbersen, R. (2002). *Open deuren. Sleutelwoorden van lokaal beleid* (pp. 137-140). Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn
- Glesne, C. (2005). *Becoming qualitative researchers: an introduction. Third Edition*. Boston: Allyn and Bacon.
- Gratton, C., Jones, I. & Robinson, T. (2011). *Onderzoeksmethoden voor Sportstudies*. London: Routledge.

- Granovetter, M.S. (1974). *Getting a job. A study of social contacts and careers*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Guiaux, M. (2011). *Voorbestemd tot achterstand? Armoede en sociale uitsluiting in de kindertijd en 25 jaar later*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau
- Jacobs, D. (1993). Het structurisme als synthese van handelings- en systeemtheorie? *Tijdschrift voor sociologie*, 14, 335-360.
- Jong, P. de, & Leseman, P. (2001). Lasting effects of home literacy on reading achievement in school. *Journal of School Psychology*, 39(5), 389-414.
- Jong, T. de (2010). *Linking social capital to knowledge productivity* (Scriptie). Geraadpleegd via http://doc.utwente.nl/70832/1/thesis_T_de_Jong.pdf (7-1-2015).
- Kamphuis, C.B.M, Etman, A, Oude Groeniger, J., & van Lenthe, F.J. (2014). *Relaties van de fysieke omgeving met leefstijl, redzaamheid en sociale verbindingen*. Geraadpleegd via <http://hdl.handle.net/1765/77517> (20-6-2015)
- Klaassen, C., & Wessels, J. (2010). *De voorbeeldfunctie van de docent in het vakcollege*. Nijmegen: Radboud Universiteit
- Kleine, L., & Peters, C. (2013). *De rol van sociaal kapitaal op de schoolmotivatie onder autochtone en allochtone leerlingen*. Geraadpleegd via http://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/294604/Laura%20Kleine%20%26%20Carolien%20Peters_scriptie%20H.pdf?sequence=2 (19-1-2015).
- Knipprath, H., & Rick, K, De (2014). How social and human capital predict participation in lifelong learning: A longitudinal data analysis. *Adult Education Quarterly*, 65, 1-17.
- Kuppens, J. (2013). *Wat is een sportopleiding waard? Individuele opbrengsten van en betekenisgeving aan de opleiding Leider Sportieve Recreatie* (Scriptie). Geraadpleegd via https://www.google.nl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CCMQFjAA&url=http%3A%2F%2Fdspace.library.uu.nl%2Fhandle%2F1874%2F290764&ei=ZMG_VM6ZM4PXPnFRgcgP&usg=AFQjCNEezLBxhWcTZInpkGJj7fjw8qutAA&bvm=bv.83829542,d.ZWU (22-12-2014).
- Lazarus, R., & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal and coping*. New York: Springer.
- Lin, N. (2005). A network theory of social capital. *Handbook on social capital*. New York: Oxford University Press.
- Lin, N. (1999). Building a network theory of social capital. *Connections*, 22(1), 28-51.
- McKee-Ryan, F. M., Song, Z., Wanberg, C. R., & Kinicki, A. J. (2004). Psychological and physical well-being during unemployment: A meta-analytic study. *Journal of Applied Psychology*, 90(1), 53-76.

- Morgan, S. L., & Sørensen, A. B. (1999). Parental networks, social closure, and mathematics learning: A test of Coleman's social capital explanation of school effects. *American Sociological Review*, 64 (5), 661-681.
- Nibud (2010). *Zonder werk; De financiële gevolgen van werkloosheid*. Geraadpleegd via: http://www.nibud.nl/fileadmin/user_upload/Documenten/PDF/onderzoeken/Inkomensterugval_2010.pdf (5-1-2015).
- NSA (z.d.). www.sportaliantie.nl
- Pinxten, W. & Lievens, J. (2014). The importance of economic, social and cultural capital in understanding health inequalities: using a Bourdieu-based approach in research on physical and mental health perceptions. *Sociology of Health & Illness*, 36, 1095-1110.
- Pretty, J. (2003). Social capital and the collective management of resources. *Science*, 302, 1912-1914
- Putnam, R. (2000). *Bowling Alone. The collapse and revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Putnam, R. (1993). *Making democracy work. civic traditions in modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.
- Putnam, J. (1997). *The value of international patent protection, Ph.D.* Geraadpleegd via <http://www.competitiondynamics.com/wp-content/uploads/International-Patent-Rights.pdf> (9-1-2015)
- Schoenmaker, M. (z.d.). *Tussen beheersing en betrokkenheid*. Geraadpleegd via <http://www.pdjp.nl/pdf/Schoenmaker.pdf> (13-1-2015).
- Schuring, M., Reijenga, F.A., Carlier, B., & Burdorf, A. (2011). *Gezondheidsbeleving van werklozen: Wat is bekend en wat zijn witte vlekken?* Geraadpleegd via http://www.astri.nl/media/uploads/files/Literatuurstudie_gezondheidsbeleving3.pdf (3-2-2015)
- SCP (2009). *Werkloos in crisistijd*. Geraadpleegd via http://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2009/Werkloos_in_crisistijd/Persbericht_Werkloos_in_crisistijd (23-1-2015).
- Selmen, P. (2010). Social capital, sustainability and environmental planning. *planning theory & practice*. 2 (1), 13-30.
- Siisiäinen, M. (2000). Two concepts of social capital: Bourdieu vs. Putnam. *Department of social sciences and philosophy*. Dublin: University of Jyväskylä.
- Simpson, L. (2005). Community informatics and sustainability: Why social capital matters. *The journal of community informatics*, 1 (2), 102-119.
- Slagter, M., Meijering, F., Jacobs-Moonen, I., Landeweerd, R., & Meyer, O. (2004). *De gepassioneerde professional*. Assen: Koninklijke van Gorcum B.V.

- Steenbeek, R., & Jettinghoff, K. (2008). Werkhervatting van zieke en niet-zieke werklozen. *Tijdschrift voor bedrijfs-en-verzekeringsgeneeskunde*, 16 (5), 189-193.
- Steward, A., Smith, B., & en Moroney, A. (2012). Capital building through gym work. *Leisure Studies*, 32, 542-560.
- Stone, W. (2003). Bonding, bridging and linking with social capital. *Stronger Families Learning Exchange Bulletin*, 4, 13-16.
- Szreter, S., & Woolcock, M. (2004). Social capital, social theory, and the political economy of public health. In: Szreter (eds) *Health and Wealth* (pp. 376-415). Rochester: Boydell & Brewer.
- Teachman, J., Paasch, K., & Carver, K. (1997). Social capital and the generation of human capital. *Social forces*, 75 (4), 1343-1359.
- Veenstra, R., Dijkstra, A., & Peschar, J (2004). Sociaal kapitaal van middelbare scholieren: effecten van netwerkbindingen en intergenerationele relaties van leerlingen op scholen voor voortgezet onderwijs. *Mens & Maatschappij*, 79, 71-90.
- Völker, B. (2004). Sociaal kapitaal, gemeenschap en burgerschap. *Mens & Maatschappij*, 79, 25-51.
- Verweel, P. (2012). *Verschil is het fundament voor bonding en bridging in en tussen verenigingen*. Geraadpleegd via [http://www.sportknowhow.nl/achtergronden/feedback-xl/item/88832/\(14-1-2015\)](http://www.sportknowhow.nl/achtergronden/feedback-xl/item/88832/(14-1-2015)).
- Wacquant, L. (1995). Pugs at work: bodily capital and bodily labour among professional boxers. *Body & Society*, 1, 65-93.
- Weick, K. E. (1995). *Sensemaking in organizations*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Westhoff, G. (2001). *Leren door handelen*. Geraadpleegd via http://www.researchgate.net/profile/Gj_Westhoff/publication/27705701_Een_schijf_van_vijf_voor_het_vreemdetalenonderwijs/links/00463534cfc751ec0b000000.pdf (23-6-2015).
- Werfhorst, H. van de (2004). De invloed van normafdwingend en horizonverbredend sociaal kapitaal op schoolprestaties in een gedifferentieerd schoolsysteem. *Mens & Maatschappij*, 79, 91-105.
- Zenou, Y. (2013). *A dynamic model of weak and strong ties in the labor market*. Stockholm: University and research institute of industrial economics (IFN) and GAINS.

9. Bijlage – Topiclijst

1. Achtergrond persoon

- a. Hobby's/sport?
- b. Opleidingen
- c. Werk?

2. Cursus

- a. Waarom heb je destijds de opleiding gevolgd? Wat voor verwachtingen had je bij de opleiding? Zijn die gerealiseerd? Leg uit.
- b. Wat was je doel met de opleiding? Is dat gerealiseerd of kwam er iets anders uit dat je niet verwacht had?
- c. Welke waarde had de opleiding voor jou en is dat nog steeds zo? (symbolisch kapitaal)
- d. Wat heeft de opleiding je tot nu toe opgeleverd?/ Wat heb je geleerd in de opleiding en wat doe je daar nog mee? (menselijk kapitaal)
- e. Wat heb je nog nodig om je huidige baan uit te voeren of om een baan te krijgen? (economisch kapitaal)
- f. Vertoon je ander gedrag sinds je de opleiding hebt afgerond? (Cultureel kapitaal)
- g. Hoe zit het met je taalgebruik en je voorbeeldfunctie? (linguïstisch kapitaal)
- h. Is dit de baan/werkzaamheden die je het liefste wilt? Wat zijn je ambities qua werk? (Economisch kapitaal)
- i. Welke afspraken en regels maak je of zou je maken met groepen die je begeleidt? (Cultureel kapitaal)
- j. Rol sociale relaties voor positie arbeidsmarkt?/ sommige mensen krijgen een baan via een tip of zo van anderen. Heb jij ook zoiets meegemaakt? (welke rol speelt/speelde een sociaal netwerk bij het vinden van je baan?) (sociaal kapitaal)
- k. Wat is de rol van een netwerk voor jou? En wat voor mensen wil jij graag in je netwerk? (sociaal kapitaal)
- l. Wat levert je netwerk jou op? Is dit meer of minder geworden de afgelopen tijd? (Sociaal kapitaal)
- m. Is er iets wat je nog nodig hebt (meer leren, andere opleiding, verbeterpunten, etc.) om een baan te vinden? Of wat heb je nodig om dit werk nog beter uit te kunnen voeren? (Menselijk kapitaal)
- n. Wat advies zou je iemand geven die er over nadenkt om de opleiding te volgen? Waarom dit advies?

3. Toekomstplannen

Fictieve voorbeeldvragen topiclijst

Economisch kapitaal

- Als je kan kiezen tussen de baan van je dromen en weinig inkomen of een minder leuke baan en veel inkomen, wat kies je dan? Waarom maak je deze keuze?
- Hoe staat het nu met je werk? Wat doe je?
- Staat dit in relatie met je de LSR cursus?
- Heeft de LSR opleiding je geholpen om deze baan te vinden?

Cultureel kapitaal

- Stel jij bent de baas van een bedrijf, wat is belangrijk voor het aannemen van en werknemer?
- Welke regels stel jij op voor een werknemer?
- Welke regels zijn er voor de groepen die je begeleidt? Waarom is dat belangrijk?

Sociaal kapitaal

- Hoe belangrijk is het om een netwerk te hebben?
- Wat voor soort mensen wil jij in je netwerk? En waarom?
- Doe je er extra moeite voor om deze mensen in je netwerk te krijgen?

Symbolisch kapitaal

- Stel jij bent voorzitter van een voetbalvereniging, wat is dan belangrijk voor het aannemen van een trainer? En hoe bepaal je wat het niveau is van de trainer?
- Als je mag kiezen tussen een positie met veel status of een baan die je erg leuk vindt, wat kies je dan?

Linguïstisch kapitaal

- Als jij de voorzitter ben van een sportvereniging, hoe belangrijk vind je het dan dat de trainers/leiders de vaktermen/taal van de sport gebruiken?
- Waarom?

Fysiek kapitaal

- Hoe belangrijk vindt jij het dat mensen sporten? Waarom?
- Als jij mensen zou mogen aannemen, speelt iemand zijn sportiviteit een rol?
- Sport je zelf nog? Of ben je meer gaan sporten na de cursus?

Menselijk kapitaal

- Stel dat jij de baas bent van een bedrijf, wat zou je doen om mensen zich te laten ontwikkelen?
- Welke mogelijkheden zou jij mensen bieden?
- Welke cursussen heb je zelf gevolgd?
- Is het volgen van cursussen belangrijk voor je?